



# Esteettömyys edellä

Näin toteutettiin tapahtuma kaikille

Toim. Kati Karinharju ja Suvi Vuorsola



## **Esteettömyys edellä**

Näin toteutettiin tapahtuma kaikille

Toim. Kati Karinharju ja Suvi Vuorsola

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Pori

2014

Julkaisun toimituskunta:

Karinharju Kati

Sankari Anne

Siivonen Tiina

Vuorsola Suvi

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sarja D, Muut julkaisut 6/2013

ISSN 2323-8372

ISBN 978-951-633-127-3 (verkkójulkaisu)

Julkaisija:

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Tiedepuisto 3, 28600 Pori

[www.samk.fi](http://www.samk.fi)

© Satakunnan ammattikorkeakoulu ja tekijät

Graafinen suunnittelu ja taitto: Jatta Lehtonen, SAMK Viestintä

Etukannen kuva: Malike-toiminta / Janne Ruotsalainen

Takakannen kuvat: Tuomas Nyman, Sari Salovaara, SAMK Viestintä / Katri Väkiparta

Muut kuvat: Kirjoittajat, SAMK Esteettömyys ja saavutettavuus, SAMK Viestintä / Katri Väkiparta

SAMKin julkaisut luettavissa ja ostettavissa verkkokirjakaupassa osoitteessa: <http://samk.pikakirjakauppa.fi/>

## Sisältö

Johdanto – elämyksiä esteettömästi .....	6
Saavutettavan ja moninaisen kulttuurin Pori .....	9
Festivaalielämyksiä esteettömästi – esimerkkinä Ruisrock.....	16
Porispere 2013 – musiikin juhlaa esteettömästi .....	23
Pori Folk -kaupunkifestivaalin esteettömyys ja saavutettavuus .....	30
Pori Jazz ja esteettömyys .....	37
Mukavammaksi 2013 -vammaiskulttuuripäivät .....	41
Esteetön ja saavutettava Liikuntamaa .....	44
Luontotapahtuman soveltaminen vaikeavammaisille retkeilijöille .....	50
Vaikeavammaisten retkikunta saaristossa .....	57
Elämyksellinen luontoretki International Outdoor Symposiumissa.....	64
Kaasmarkun kaikille avoin laturetki .....	69
Liikuntaleirin kehittäminen esteettömyyden näkökulmasta.....	76
”Meidän näköine leiri” aikuisten kehitysvammaisten omatoimisuuden tukijana .....	81
Kokemukseen perustuvan esteettömyystietoisuuden edistäminen – esimerkkinä kaikille avoin golfkurssi.....	88
Yhteenveto .....	92

# Johdanto

## – elämyksiä esteettömästi

Kati Karinharju

Taidenäyttelyn puhutteleva teos, yhteislaulu tuhatpäisen festarikansan kanssa vai juoksulenkki yhdessä satojen muiden punoittavien poskien kanssa? Syyt osallistua erilaisiin tarjolla oleviin palveluihin ja tapahtumiin ovat yksilöllisiä. Siinä missä toinen nauttii hiljaisuudesta ja hakeutuu luonnon rauhaan, toinen löytää itsensä massatapahtumista ja nauttii ihmisjoukkojen vilinästä sekä niiden mahdollistamasta yhteenkuuluvuuden tunteesta. Onnistunut tapahtuma voi tuottaa osallistujalleen unohtumattoman koko kehoa ja kaikkia aisteja koskettavan elämyksen. Elämyksen kokemukset ovat yksilöllisiä, eikä niitä voida automaattisesti tuottaa joillakin tietyillä toimenpiteillä. Elämysten luomisessa tärkeää ei ole ainoastaan palveluiden tarjoaminen, vaan myös se, miten palveluita tarjotaan ja miten palvelua käyttävä asiakas kohdataan. (Tarssanen 2009, 8–10.) Tapahtumien järjestäjänä meidän on mahdollista luoda puitteet, joissa elämyksien syntyminen on jokaiselle mahdollista. Henkilökohtaisesta taustasta riippumatta meillä jokaisella tulisi olla mahdollisuus valita keinot ja ympäristöt, joista voimme omat elämyksemme poimia.

”Esteettömyys edellä” esittelee kulttuuri- ja liikuntatapahtumia, joissa esteettömyys on huomioitu osana asiakaslähtöistä ja sosiaalisesti kestävästä tapahtumatuotantosta. Julkaisu on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän toimintaa. Toiminnan taustalla on kaikille avoin ajattelu (Karinharju & Tupala, 2014, 6–7): Kaikille avoimella ajattelulla tarkoitetaan toimintaympäristöjä, palveluita ja tapahtumia, jotka ovat esteettömiä ja turvallisia, ja joihin jokaisella on osallistumisen mahdollisuus. Kaikille avoimet tapahtumat palvelevat kaikkia käyttäjiä ja käyttäjäryhmiä, niiden ilmapiiri on suvaitsevainen ja mutkaton, ja ne ovat hyvin suunniteltuja, edullisia ja syrjimättömiä (Rintala, Huovinen & Niemelä 2012, 216–218; Saari 2011, 98).

Tässä teoksessa kaikille avoin -käsitteen rinnalla käytetään myös esteettömyyden ja saavutettavuuden käsitteitä. Esteettömyydellä on perinteisesti viitattu rakennetun ympäristön toimivuuteen, kun taas saavutettavuudella tarkoitetaan myös palveluiden ja viestinnän saavutettavuutta sekä ihmisten välisen vuorovaikutuksen toimivuutta (Ruskovaara 2009, 7; Liikenne- ja viestintäministeriö 2006). Konkreettisten esteiden ohella tapahtumissa ja niitä koskevassa informaatiossa tärkeää on huomioida myös vaihtoehdot viestintätavat ja viestinnän monikanavaisuus (Liikenne- ja viestintäministeriö 2006). Tapahtumien esteettömyyttä tulee tarkastella näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen katkeamattomana ketjuna, jossa esteettömyys alkaa tapahtumasta saatavalla etukäteistiedolla ja jatkuu tapahtumakohteeseen saapumisen myötä aina tapahtumassa toimimiseen saakka. Esteetön toiminen tapahtumassa edellyttää, että eri tilojen käyttö sekä siirtyminen paikasta ja palvelusta toiseen onnistuu sujuvasti.



Esteettömyyden katkeamaton ketju (Kilpelä, 2011a, muokannut Riikka Tupala).

Tärkeää on huomioida myös, että esteettömyysratkaisut eivät ole ainoastaan asiakkaita varten, vaan että tapahtuman tiloissa ja palveluissa on huomioitu myös muut toimijat kuten henkilökunta ja vierailijat (Kilpelä 2011b). Esteettömyys on myös osa tapahtuman turvallisuutta. Lisäämällä ja parantamalla opasteita sekä poistamalla tai merkkäämällä toimintaympäristössä ilmeneviä esteitä oikein, voidaan yleisesti parantaa tapahtuman turvallisuutta ja siten edistää kaikkien hyvinvointia.

Tapahtumien esteettömyyttä voidaan tutkia erilaisilla menetelmillä. Esteettömyyden tilan arvioinnin perusteessa yksilön omiin kokemuksiin ja taustoihin voidaan puhua niin sanotusta subjektiivisesta esteettömyyden arvioinnista. Sen sijaan koulutetun esteettömyyskartoittajan tekemällä esteettömyyskartoituksella saadaan objektiivista määräksiin ja suosituksiin perustuvaa tietoa esteettömyydestä, ja tieto kerätään havainnoimalla ja mittaamalla (Ruskovaara 2009, 9). Tässä julkaisussa osa tapahtumien esteettömyyden tilan arvioinnista perustuu Suomen Invalidiliiton kehittämiin esteetöntä rakentamista koskeviin säädöksiin ja suosituksiin (ESKEH) ja osa puolestaan on tapahtumien järjestäjien omakohtaisiin kokemuksiin perustuvia suosituksia, jotka käytännön työn kautta todettu on toimiviksi ja sujuviksi esteettömyyttä edistäviksi toimintatavoiksi (ks. Myös Ruskovaara 2009, 7.) Suositukset ja hyvät toimintatavat on nostettu esiin kunkin artikkelin loppuun ”huomioi ainakin nämä” -luetteloon.

Lukuisien SAMKissa toteutettujen Kaikille avoimien tapahtumien, projektien ja opinnäytetöiden myötä syntyi idea luoda julkaisu, joka kokoaa yhteen hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja esteettömien ja saavutettavien tapahtumien järjestämisestä. Julkaisuun etsittiin kirjoituksia tapahtumista, joissa esteettömyys on huomioitu osana tapahtuman järjestämistä, mutta joissa kirjoittajat lähestyivät teemaa eri näkökulmista. Onnistuimmekin saamaan kokoon teoksen, jonka kirjoittajakunta koostuu kulttuuri- ja liikuntatapahtumien suunnittelijoista ja järjestäjistä, soveltavan liikunnan ja esteettömyyden ammattilaisista sekä varsinaisista tapahtumiin osallistuneista asiakkaista ja käyttäjäkunnan edustajista. Esteettömyys edellä -julkaisu koostuu 14 artikkelista, jotka on jaoteltu teemojen mukaan kulttuuritapahtumiin ja luonto- ja liikuntatapahtumiin.

Toivotan lukijoille antoisia ja idearikkaita lukuhetkiä sekä ennen kaikkea elämyksellisiä tapahtumia kaikille!

---

**Kati Karinharju** (LitM) on Satakunnan ammattikorkeakoulun lehtori ja Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän vetäjä. SAMKin Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmä on toteuttanut lukuisia kaikille avoimia tapahtumia osana eri hankkeita ja projekteja. Vuonna 2012 SAMKin Kaikkien Yyteri -hankkeen toimintamalli kaikille avoimen toiminnan kehittämisestä palkittiin kansainvälisellä Design for All -palkinnolla.

---

## Lähteet

Karinharju, K. & Tupala, R. 2014. SAMK esteettömyys ja saavutettavuus 2013 -raportti. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Pori. Sarja B, Raportit 5/2014 (verkkojulkaisu).

Kilpelä, N. 2011a. Sataesteetön-hankkeen loppuseminaari, luentomateriaali 14.4.2011. Kynnys ry.

Kilpelä, N. 2011b (toim.). Este-hanke 2010 – Este-kyselyn yhteenveto. Kynnys ry, Suomen vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry, Helsinki.

Kilpelä, N. & Saari, A. 2014. Liikunnan koulutuskeskusten esteettömyyskartoitukset. Saatavilla: [http://www.vammaisurheilu.fi/document.php?DOC\\_ID=1560&SEC=7754faf5efc53acc09e20d596c81f911&SID=1#liikunnan\\_koulutuskeskusten\\_esteettomyyskartoitukset.pdf](http://www.vammaisurheilu.fi/document.php?DOC_ID=1560&SEC=7754faf5efc53acc09e20d596c81f911&SID=1#liikunnan_koulutuskeskusten_esteettomyyskartoitukset.pdf)

Liikenne- ja viestintäministeriö 2006. Selvitys esteettömyyden huomioimisesta Suomen kunnissa. Esteettömän liikuttamisen tutkimus- ja kehittämisohjelma Elsa. Stakes, Suomen Design for All -verkosto. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Viitattu 15.6.2014. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90774/Kuntaselvitys.pdf?sequence=1>

Rintala, P., Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki.

Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry 2009 (toim.). Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Invalidiliitto, Helsinki.

Tarssanen, S. 2009. Elämystuottajan käsikirja. 6. Painos. LEO Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus, Rovaniemi.





# Saavutettavan ja moninaisen kulttuurin Pori

Emma Susi

*Kesän 2012 Pori Folk -kaupunkifestivaalin avajaisissa eräs naishenkilö otti minua kädestä kiinni ja tuli kiittämään. Hän kiitti festivaalia siitä, että maksuton ja hyvistä esiintyjistä koostuva avajaiskonsertti järjestettiin alkuillasta, jolloin konserttiin voi osallistua koko perhe, lapset mukaan lukien. Eli siihen aikaan, kun lapsien kanssa kehtaa vielä pörrätä kaupungilla perjantaina. Kiitos lämmitti festivaalin päättäjän sydäntä. Tämä on festivaalin saavutettavuutta ja tasa-arvoista palvelua.*

## Johdanto

Kulttuurin saavutettavuudesta on puhuttu Satakunnassa viimeisen viiden vuoden aikana tavanomaista enemmän. Porin kaupungin kulttuuriasiakeskukseen tuottajan toimenkuvaan kuuluu keskeisesti kulttuurin saavutettavuuden edistäminen sekä saavutettavuusneuvonnan antaminen eri toimijaryhmille. Porin kaupungin kulttuuritoimi on toteuttanut useita esteettömyyteen ja saavutettavuuteen pureutuvia hankkeita. Esimerkiksi vuosina 2011–2012 Porin kaupungin kulttuuriasiakeskus hallinnoi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa neuvontahanketta nimeltä Kulttuuri saavutettavaksi Satakunnassa – Porin kulttuuritoimi veturina. Toiminta hankkeissa on ollut tuotteliasta ja hyvää. Useita ongelmakohtia on pystytty parantamaan ja toimintaa kehittämään saavutettavamaksi. Hankkeet, tapahtumat ja eri tuotannot ovat myös herättäneet keskustelua asian tärkeydestä ja toimineet sysäyksenä uudistuksille.

Tässä artikkelissa käsitellään Porin kaupungin kulttuuritoimen näkemyksiä kulttuurin saavutettavuudesta ja esitellään sen hyväksi tehtyjä toimenpiteitä. Lisäksi artikkelissa avataan kulttuurin saavutettavuuden ja moninaisuuden käsitteitä sekä pohditaan, miten monenlaisia yleisöjä voidaan parhaiten palvella. Artikkelin lopuksi esitellään lyhyesti Porin kulttuuritoimen saavutettavuuden ja moninaisuuden toimintasuunnitelman kuusi keskeisintä toimenpidettä.

## Kohti suunnitelmallisempaa työtettä

Saavutettavuuteen tähtäävä toiminta ajoittuu usein hankesykleihin. Saavutettavuustyö aktivoituu yksittäisissä tuotannoissa tai erillisen hankerahoituksen turvin. Porin kulttuuritoimi on nähnyt tärkeäksi pitkäjänteisen ja toimintaan sisäänrakennetun työskentelyn saavutettavamman ja moninaisemman kulttuurin edistämiseksi.

Näistä lähtökohdista Porin kaupungin kulttuuriasiakeskus haki ja sai rahoitusta vuonna 2013 opetus- ja kulttuuriministeriöltä kulttuuritoimen yhteisen saavutettavuussuunnitelman laatimiseksi. Suunnitelman laadinnan tukena toimii kulttuurin saavutettavuuden työryhmä. Porin kaupungin kulttuuritoimen johtoryhmän nimittämässä työryhmässä on edustus jokaisesta kulttuuritoimen vastuualueesta. Työryhmän nimittäminen tuli ajankohtaiseksi Kulttuuri saavutettavaksi Satakunnassa -hankkeen loputtua vuonna 2012. Pysyvän työryhmän nimittäminen edesauttaa saavutettavuuteen liittyviä asioita yhteisesti koko kulttuuritoimessa.

Porin kulttuuritoimen saavutettavuuden ja moninaisuuden toimintasuunnitelma 2014-2020 valmistui keväällä 2014. Suunnitelma löytyy verkkojulkaisuna Porin kulttuuritoimen kotisivuilta [www.pori.fi/kulttuuri](http://www.pori.fi/kulttuuri).



Porin kaupungin kulttuuritoimen vastualueet. Tiina Laakso / Tmi Maleevi 2014.

Porin kaupungin kulttuuritoimen vuosibudjetti on kolme prosenttia kaupungin vuoden 2013 kokonaisbudjetista. Euroja käytetään asukasta kohden kulttuuripalvelujen tuottamiseen keskimäärin 136,71 euroa (30.6.2013). Kulttuuritoimi työllistää vakituisesti 166 henkilöä, määräaikaisesti eri hankkeisiin 34 henkilöä vuodessa ja välillisesti useita kymmeniä kulttuurin ja taiteen ammattilaisia maakunnassa. Kulttuuritoimen työntekijöistä maahanmuuttajataustaisia on seitsemän henkilöä.

## **Mitä on hyvä saavutettavuus?**

Toimintasuunnitelmassa saavutettavuus nähdään laaja-alaisena, jokaista ihmistä koskevana asiana. Hyvä saavutettavuus kertoo erilaisten yleisöjen tarpeiden huomioimisesta ja kohteen tarjonnan (tuotteen tai palvelun) helposta lähestyttävyydestä. Hyvä saavutettavuus tarjoaa mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä. Kulttuurin saatavuus voidaan ymmärtää kulttuuristen tuotteiden ja palveluiden tarjolla olona ja saavutettavuus tosiasiallisina mahdollisuuksina käyttää palveluita sekä nauttia taiteesta ja kulttuurista.

Hyvä saavutettavuus ottaa huomioon kaikkien, myös erityis- ja vähemmistöryhmien tarpeet. Erityisryhmillä tarkoitetaan esimerkiksi toimintarajoitteisia henkilöitä, joiden toimintarajoite vaikeuttaa palveluiden käyttöä. Toimintarajoite voi olla esimerkiksi kuulossa, näössä, liikkumisessa, ymmärtämisessä, keskittymisessä, oppimisessa tai käytöksessä (Kilpelänaho & Petäjäjärvi 2010).

Usein saavutettavuudesta puhuttaessa huomaa puhujan tarkoittavan vain fyysistä esteettömyyttä. Porin kulttuuritoimi tarkastelee kulttuuripalvelujen saavutettavuutta ja moninaisuutta laajasti, palvelujen erilaisten sisältöjen ja toimintojen toteutustapojen kannalta.

## **Kulttuurin saavutettavuuden käsite**

Kulttuuritarjonta on saavutettavaa, kun erilaiset yleisöt voivat käyttää sitä ja osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi. Saavutettavuus merkitsee osallistumisen sekä osallisuuden mahdollisuutta kaikille ihmisille. Kulttuuri-, kieli- ja vammaisvähemmistöjen mahdollisuuksien lisäksi se parantaa myös esimerkiksi ikääntyneiden tai pienten lasten kanssa liikkuvien ihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin.

Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai jonkin muun ominaisuuteen liittyvän syyn takia. Vähemmistö- ja erityisryhmiä palveltaessa voi olla välttämätöntä turvautua myönteiseen erityiskohteluun, jotta näiden ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu.

Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla osallistumisen esteitä. Esteet voivat liittyä aisteihin, ymmärtämisen vaikeuteen, fyysisiin tai taloudellisiin tekijöihin, asenteisiin, tiedotukseen sekä päätöksenteossa oleviin puutteisiin. Hyvän saavutettavuuden edellytyksenä on, että kulttuuripalvelujen tuottajat ja rahoittajat sekä rahoituksesta vastaavat päättäjät ovat tietoisia esteistä ja keinoista niiden poistamiseksi.



Kulttuurin saavutettavuuden eri osa-alueet.

## Monenlaisten yleisöjen palveleminen

Saavutettavassa kulttuurikohteessa monenlaisia yleisöjä palvelemaan hyvin. Kaikilla on mahdollisuus osallistua ja saada elämyksiä. Helppo ja esteetön tiedon hankkiminen, liikkuminen, näkeminen, kuuleminen ja vuorovaikutus lisäävät saavutettavuutta. Yksilölliset tavat toimia on huomioitu. Esimerkiksi esitteiden ja opasteiden laatiminen selkokielellä voi hyödyttää kaikkia käyttäjiä, ei ainoastaan erityisryhmiä. Opasteiden ulkoasu voi selkeyttää huomioimalla riittävä tummuuskontrasti sekä selkeä värien käyttö.

Erytisryhmät pitää huomioida, mutta samalla on hyvä muistaa, että jollekin saattaa olla tärkeää, että ei tule luokitelluksi erityisryhmään kuuluvaksi. Design for all -ajatteluun pohjautuvalla suunnittelulla autetaan asiakasta käyttämään palveluita itsenäisesti tavalla, joka antaa hänelle onnistumisen tunteen. Sen sijaan, että tehdään erityisiä ratkaisuja tietyille erityisryhmille, tulisi tehdä ratkaisuja, jotka helpottavat jokaisen asiakkaan osallistumismahdollisuuksia ja tekevät kulttuurielämyksestä nautittavamman.

Erytisen tärkeää esteettömyydessä on henkilökunnan asenne. Jos asiakkaaseen reagoidaan kielteisesti, hänen kulttuuripalveluiden käyttönsä saattaa loppua siihen. Asiakaspalvelussa kannattaa myös huomioida se, että kaikki asiakkaat eivät välttämättä pysty suullisesti tai kirjallisesti kommunikoiimaan. Tällöin asiakas saattaa käyttää esimerkiksi kommunikointitauluja, joista hän osoittaa viestiruutua ja asiakaspalvelija tulkitsee viestit ääneen. Asiakaspalvelijan on hyvä olla tietoinen näistä korvaavista kommunikointikeinoista, jotta hän uskaltaa kommunikoida näitä käyttävän asiakkaan kanssa. Asenteesta riippuu usein sekin halutaanko erityispalveluita tarjota. Ennen kaikkea kysymys on ennakkoluulottomuudesta ja oivaltamisesta!

## Moninaisuus

*”Kulttuuri on asiana ainoa, jonka parissa voi olla täysin oma itsensä eikä tarvitse mahtua johonkin tiettyyn muottiin.”* (lainaus kirjoittajan tekemästä Satakunnan Seta ry:n haastattelusta 2013)

Moninaisuus on käsitteenä monitasoinen. Moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että jokaisella ihmisellä on lukemattomia ominaisuuksia. Ominaisuudet, taustat ja ryhmät voivat liittyä esimerkiksi sukupuoleen, seksuaalisuuteen, sosio-ekonomiseen asemaan, ikään, fyysisiin ominaisuuksiin, vammaisuuteen, ulkonäköön, uskontoon, kieleen, kulttuurieroihin, etnisiin piirteisiin, poliittisiin näkemyksiin tai muihin erilaisiin ideologioihin ja vakaumuksiin. Moninaisuuden edistämisen pyrkimyksenä on, että ihmisen identiteettiin kuuluvia eroja kunnioitetaan.

Miten kulttuuripalveluissa otetaan moninaisuus huomioon? Kysymykseen voi etsiä vastauksia esimerkiksi pohtimalla kenen tarinaa tuotetuissa palveluissa kerrotaan? Entä mistä vaietaan? Keillä on oikeus olla kulttuurin tekijöitä ja minkälaiset normit ja piilotetut rakenteet määrittävät kulttuuripalveluitamme? Miten rekrytoinnissa huomioidaan moninaisuuden kysymykset? Toisaalta tapahtumia järjestettäessä voidaan miettiä myös tapahtumapaikan luonnetta moninaisuuden huomioimisen näkökulmasta. Myös yhteistyö eri organisaatioiden ja erityisesti kolmannen sektorin kanssa lisää moninaisuuden huomioimista kulttuuripalveluissa.

## Kohti saavutettavampia kulttuuripalveluja

Porin kaupungin kulttuuritoimen saavutettavuus- ja moninaisuussuunnitelmassa vuosille 2014–2020 korostetaan pitkäjänteistä työtä saavutettavuuden osalta. Pitkän aikavälin suunnitelmaan on valittu kuusi keskeistä toimenpidettä:

1. saavutettavuuden ja moninaisuuden ylläpitäminen
2. viestinnän saavutettavuuden kehittäminen
3. apuvälinen saatavuuden kartoittaminen
4. saavutettavuus- ja moninaisuustyöhön resursoiminen
5. saavutettavuuskartoitusten laatiminen
6. Porin Kulttuuripolun eli perusopetuksen kulttuuriopetussuunnitelman käyttöönottoon kannustaminen.

Toimenpiteitä käsitellään kulttuuritoimen saavutettavuustyöryhmässä vuosittain. Saavutettavuutta edistävät toimenpiteet vaihtelevat pienistä suuriin muutoksiin ja kulttuuritoimen eri vastuualueilla on omia erityistarpeita, jotka huomioidaan vuosittaisissa toimenpiteissä. Pidemmän aikavälin suunnitelmaa edistetään vuosittaisten pienempien toimenpiteiden avulla. Toimintakaudeksi on valittu kuusi vuotta, jotta asioihin saadaan pitkäjänteistä otetta. Pitkän aikavälin saavutettavuus- ja moninaisuussuunnitelman toivotaan sisältyvän kaikkeen toimintaan luonnollisena osana. Tärkeää on, että Porissa tarjotaan mahdollisimman saavutettavia kulttuuripalveluja ja tuetaan kaupungin moninaisuutta kulttuurityön avulla.

---

**Emma Susi** (FM) työskentelee Porin kaupungin kulttuuritoimessa tuottajana. Hänen toimenkuvaansa kuuluu keskeisesti kulttuurin saavutettavuuden edistäminen ja kaupungin tapahtumatuotanto. Esimerkiksi Pori Folk -kaupunkifestivaalissa on vuodesta 2012 panostettu erityisesti tapahtuman saavutettavuuteen. Susi toimii Pori Folkin päätuottajana. Vuoden 2014 keväällä julkaistiin Suden toimittama Porin kulttuuritoimen saavutettavuuden ja moninaisuuden toimintasuunnitelma 2014–2020.

---

## Lähteet

### Aineisto

Susi, E. (toim.) 2014. Porin kulttuuritoimen saavutettavuuden ja moninaisuuden toimintasuunnitelma 2014–2020 [https://pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/kulttuuritoimi/saavutettavuus/DrmxNoBEH/Saavutettavuussuunnitelma\\_valmis.pdf](https://pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/kulttuuritoimi/saavutettavuus/DrmxNoBEH/Saavutettavuussuunnitelma_valmis.pdf)

### Kirjallisuus

Kilpelänaho, S. & Petäjäjärvi, P. 2010. Erityisryhmät kirjaston asiakkaina. Kirjastolehti 3.5.2010, verkkoartikkeli: [http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/lehti/extrat?modeyksi=yksi&teksti\\_id=16617](http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/lehti/extrat?modeyksi=yksi&teksti_id=16617).

Susi, E. (toim.) 2012. KULTTUURI KUULUU KAIKILLE! Kulttuuri saavutettavaksi Satakunnassa -hankkeen päätösjulkaisu. Porin kaupungin kulttuuriasiainkeskus. <http://www.pori.fi/kulttuuri/kulttuurisaavutettavaksisatakunnassa-hanke.html>.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2006:6.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. 2014. Loppuraportti. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:15.

Valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten saavutettavuus 2008. Syksyllä 2007 toteutetun kyselyn tulokset. Helsinki: Opetusministeriö, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

### Internet-lähteet

Kulttuuria kaikille -palvelu: <http://www.kulttuuriakaikille.info>.

Opetusministeriö 2007. Monikulttuurisuus ja kulttuurin saavutettavuus:

[http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/kulttuurin\\_saavutettavuus.html?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/kulttuurin_saavutettavuus.html?lang=fi).

Porin kulttuuritoimen saavutettavuussivusto:

<http://www.pori.fi/kulttuuri/kulttuurisaavutettavaksisatakunnassa-hanke.html>.

Porin Kulttuuripolku. Porin kaupungin perusopetuksen kulttuuriopetussuunnitelma: [http://www.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/koulutusvirasto/raportit/6JKdbYlcL/Porin\\_kulttuuripolku.pdf](http://www.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/koulutusvirasto/raportit/6JKdbYlcL/Porin_kulttuuripolku.pdf).

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Huomioi esteettömyys tapahtuman suunnittelu-  
vaiheessa.
- Huomioi ohjelman aikataulussa eri-ikäiset osal-  
listajat.
- Positiivinen erityiskohtelu mahdollistaa tapahtu-  
maan osallistumisen.
- Viesti selkeästi: Käytä viestinnässä mielellään  
selkokieltä ja selkeää ulkoasua.
- Tapahtuman moninaisuuden ja tiedollisen  
esteettömyyden kehittämisen voi aloittaa  
työntekijöiden ja vapaaehtoisten rekrytoinnista.



## Festivaalielämyksiä esteettömästi – esimerkkinä Ruisrock

Outi Salonlahti ja Sari Salovaara

*Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille – mutta kenelle kaikille? Monet festivaalit haluavat mahdollistaa elämyksiä laajalle kirjolle ihmisiä. Esimerkkejä alkaa ilahduttavasti löytyä ympäri Suomen. Tapah- tumissa näkee korotettuja pyörätuolikatsomoita, vammaisen henkilön avustaja pääsee ilmaiseksi sisään tai yli 65-vuotiaille tarjotaan ilmainen sisäänpääsy. Hyvästä asenteesta kertoo sekin, että esiintyjien joukossa voi olla monenlaisista vähemmistöistä tulevia taitellijoita. Esimerkiksi laulaja- muusikko Mikko Herranen voi näkövammaisena rockin ammattilaisena olla innostava esikuva mo- nelle, samoin kuin viittomakielellä räppäävä Signmark.*



Punkyhtye Pentti Kurikan nimipäivät esiintymässä Ruisrockissa. Kuva: Outi Salonlahti

Suomen vanhin rock-festivaali Ruisrock on erityisesti panostanut saavutettavuuteen. Festivaali haki saavutettavuushanketta varten avustusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja alkoi vuonna 2012 kehittää palveluitaan. Ministeriöltä samansa avustuksen turvin festivaaliorganisaatio pystyi nimeämään henkilökunnasta saavutettavuusvastaavan. Sitten olikin mahdollista tehdä paljon enemmän kuin ennen.



Kulttuuria kaikille -palvelu julkaisi vuonna 2013 verkkosivuillaan Ruisrockin saavutettavuusratkaisuja koskevan kirjoituksen yhtenä esimerkkinä hienosta pyrkimyksestä parantaa palveluja. Tässä artikkelissa hyödynämme tuota Outi Salonlahden kirjoitusta (Salonlahti 2013). Kulttuuria kaikille -palvelu tekee myös saavutettavan toiminnan opasta festivaaleille. Opas on suunnattu kaikille kulttuuri- ja taidetapahtumille. Sitä on ollut kirjoittamassa myös Sini Kaartinen, joka on toiminut saavutettavuusvastaavana Ruisrockissa.

## Miten lähteä liikkeelle?

Mitä sitten esimerkiksi juuri Ruisrockissa piti tehdä? Tapahtumajärjestäjän täytyy käydä läpi monia asioita. Viestinnästä voi aloittaa: miten tiedottaa ja mitä kertoa, saavatko kaikki siitä selvää ja tavoitetaanko myös vähemmistöjä? Rakennetun ympäristön esteettömyys on tärkeä ja aika yksiselitteinen asia: myös liikkumisen apuvälineitä käyttäen ja vähilläkin voimilla täytyy pystyä toimimaan. Onko eri aistien avulla saatavilla tietoa ja elämyksiä eli saavatko tapahtumasta jotain irti nekin ihmiset, jotka eivät ehkä näe tai kuule hyvin? Miten heille voisi mahdollistaa osallistumista; olisiko kuvailutulkkaukselle tai kirjoitustulkkaukselle tarvetta? Koska ihmisten kokemuspäiirit ja osaamiset ovat erilaisia, ei kaikkien välttämättä ole tapahtumaan osallistessaan helppoa ymmärtää ja löytää asioita. Miten tapahtumiin olisi helppoa uskaltaa osallistua? Entä onko kaikilla varaa osallistua? Mitä keinoja on mahdollistaa osallistumista helposti syrjäytyville ihmisille?



Esteetön wc on välittömästi katsomokorokkeen vieressä ja paikalla päivystää avustaja/valvoja. Esimerkkikuva Ilosaarirockista. Kuva: Sari Salovaara



Telttaan sijoitettu katsomokoroke Ruisrockissa. Yleisavustajat tunnistaa sinisistä liiveistä ja selässä olevasta symbolista. Kuva: Outi Salonlahti

Ruisrock alkoi kehittämistyössään tehdä yhteistyötä paikkakunnan järjestöjen kanssa. Yleisölle ja asiantuntijoille tehtiin kysely, jossa pyydettiin apua kehittämistarpeiden selvittämiseen. Projektinsa kautta Ruisrock panosti viestintään, valaistukseen, esteettömään kulkuun, katsomokorokkeisiin ja paikalla olevaa yleisöä avustaviin henkilöihin, yleisavustajiin. Hinnoittelussa huomioitiin vammaisten ihmisten avustajan tarve. Henkilökohtainen avustaja pääsi avustettavan, lipullisen henkilön kanssa festivaalille ilmaiseksi. Käytännössä Ruisrockissa ei vaihdeta lippuja rannekkeisiin, vaan liput tarkistetaan portilla joka päivä. Avustaja saapuu siis yhdessä avustettavan kanssa festivaalialueelle.

### **Viestinnässä annetaan tarkkoja tietoja**

Kun vammaisten ihmisten kulttuuripalvelujen käyttöä on tutkittu, nousevat keskeisenä esille tiedotuksen puutteet (Kähkönen 2012, 24–25). Ihmiset toivovat, että verkkosivuilla ja muussa tiedotuksessa annetaan tarkkoja tietoja kohteen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä.

Ruisrock kertoo verkkosivuillaan tapahtuman saavutettavuudesta yksityiskohtaisesti, myös englanniksi sekä lyhyesti venäjäksi. Siten yleisön on mahdollista saada jo etukäteen tärkeää tietoa festivaalille saapumisesta ja siellä liikkumisesta. Olennaisimmat tiedot festivaaliin liittyvistä käytännön asioista on tarjottu myös selkokielellä. Osallistumisen kynnystä voi myös madaltaa kohderyhmille suunnattu markkinointi. Ruisrock esimerkiksi jakoi sosiaalisessa mediassa videota, jossa festivaalikävijä kelailee pyörätuolillaan ja kertoo, että festivaalille kannattaa tulla (YouTube 2014).

## **Liikkumista helpotetaan**

Ulkoilmatapahtumissa suuria saavutettavuuden haasteita liittyy yleensä liikkumiseen, johtuen muun muassa hankalista maastoista, vaihtelevista sääolosuhteista ja tilapäisistä rakenteista. Esimerkiksi rankka sade saattaa tehdä nurmi- tai hiekkakentästä vaikeakulkuista, pehmeää mutavelliä. Katsomokorokkeet ovat iso apu liikuntavammaiselle festivaalikävijälle ja niitä käytetään ahkerasti. Korokkeilta voi nähdä esiintyjät eikä jää toisten jalkoihin tungoksessakaan.

Ruisrockissa liikkuminen on pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi. Festivaali tarjosi ensimmäistä kertaa vuonna 2012 esteettömän pysäköintimahdollisuuden. Esteetön pysäköintipaikka piti varata etukäteen, jotta festivaali voisi taata kaikille saapuville paikan. Lisäksi liikkumisesteisiä kuljettavat taksit saivat ajaa esteettömän sisäänkäynnin luokse.

Jokaisen suuren lavan yhteydessä oli katsomokoroke, ja sen läheisyydessä on esteettömyyteen pyrkivä wc, Bajamaja Inva. Kyseinen siirrettävä wc ei vastaa täysin esteettömyyden kriteerejä, mutta on kohtuullisen toimiva tilapäinen wc-vaihtoehto.

## **Hyvä asiakaspalvelu poistaa esteitä**

Hyvä palvelu koostuu monista tekijöistä, jotka yhdessä vaikuttavat siihen, tuntevatko tapahtumassa vierailijat olevansa tervetulleita. Festivaalilla viihdytään, kun vuorovaikutus henkilökunnan kanssa on positiivista. Jos kävijä tietää saavansa tarvittaessa apua, on helpompi tehdä päätös osallistumisesta. Henkilökunnan kouluttaminen erilaisten asiakkaiden kohtaamiseen on hyvä keino madaltaa kynnystä esimerkiksi avustamiseen tai erilaisiin kommunikaatiotapoihin. On tärkeää, että jokainen henkilökuntaan kuuluva tuntee mahdolliset tarjolla olevat palvelut ja apuvälineet sekä osaa aktiivisesti tarjota niitä yleisön käyttöön.

Ruisrockissa festivaalialueella, erityisesti katsomokorokkeiden läheisyydessä, liikkui Lounais-Suomen avustajakeskuksen välittämiä vapaaehtoisia yleisavustajia. He auttoivat kävijöitä esimerkiksi katsomokorokkeelle nousussa ja ravintolakäynneissä. Avustajat myös pitivät huolta siitä, etteivät esteettömiä vessoja päässeet käyttämään henkilöt, joilla ei ollut todellista tarvetta käyttää niitä. Ilman vahtimista ne eivät olisi pysyneet siisteinä, sillä jonoja välttääkseen monet festivaalivieraat pyrkivät livahtamaan vapaisiin vessoihin. Vessojen vahtiminen koettiin työlääksi ja haastavaksi, ja siksi Ruisrockin järjestäjät pohtivatkin jatkossa niiden lukitsemista. Silloin yksi avustaja päivystäisi jatkuvasti vieressä avaimen kanssa.



Ruisrockissa tiedon saantia turvaa saavutettavuusinfo. Lainattavia apuvälineitä on tarjolla viereisestä teltasta. Kuva: Outi Salonlahti

Esteettömän sisäänkäynnin läheisyydessä sijaitsi saavutettavuusinfo eli palvelupiste, jossa sai tietoa festivaalista ja sen saavutettavuudesta. Lisäksi palvelupisteestä saattoi pyytää avukseen Ruisrockin yleisavustajan. Pisteessä vieressä oli Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n Malike-toiminnan teltta, jossa oli tarjolla levähdyspaikkoja ja lainattavia apuvälineitä. Apuvälineitä pystyi varaamaan etukäteen Malikesta. Varaamattomat apuvälineet olivat kenen tahansa lainattavissa.

Ruisrock teki yhteistyötä myös Auringonkukkaprojektin kanssa. Kyseessä on Turun Aikuisopiskelukeskuksen lähihoitajaopiskelijoiden projekti, joka pyrkii mahdollistamaan kehitysvammaisten nuorten osallistumisen Ruisrockiin. Opiskelijat avustivat ja ohjasivat kehitysvammaisia nuoria Ruisrockissa koko viikonlopun ajan.

## Ruisrockissa kehittämistyö jatkuu

Ruisrockissa yleisön apuna toimineet yleisavustajat kuulivat kävijöiltä hyvää palautetta festivaalin saavutettavuusjärjestelyistä, erityisesti avustusmahdollisuudesta, Bajamaja Invojen siisteydestä sekä apuvälinelainauksesta. Olipa joku festivaalikävijä murtanut jalkansa painiottelussa, mutta pääsi silti nauttimaan festivaalista loppuun asti lainattuaan Maliken teltasta rollaattorin, jonka päällä hän pystyi istumaan kaverin työntäessä eteenpäin.

Ruisrock toteutti vuonna 2012 saavutettavuusprojektin yhteistyössä Turun Kynnys ry:n kanssa. Projektia jatkettiin vuonna 2013, jolloin otettiin huomioon edellisenä vuonna saatua palautetta. Vuoden 2013 uudistuksia olivat saavutettavuusinfo, yhä laaja-alaisempi festivaalialueen valaiseminen sekä verkkosivujen

selkokieliselle osiolla myönnetty selkologo. Vaikka saavutettavuuden kehittäminen on alkanut hankkeena, on saavutettavuustyö jäämässä pysyväksi osaksi toimintaa. Ruisrock lupaa verkkosivuillaan, ettei esteettömyyttä unohdeta tulevina vuosina.

## Kulttuuria kaikille -palvelusta työkaluja

Tämän artikkelin kirjoittajat työskentelevät Kulttuuria kaikille -palvelussa. Palvelu tekee yhteistyötä taidekentän kanssa lähtökohtana ajatus Suomesta, jossa kaikilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua monimuotoiseen kulttuurielämään. Palvelun verkkosivuilla on ilmaiseksi tarjolla tietopaketteja, työkaluja, raportteja ja ajankohtaistietoa kulttuuritoimijoille. Sivulla on myös opinnäytetöitä ja kulttuuripalvelujen tarjoamiseen tai käyttämiseen liittyviä hyviä esimerkkejä.

Kulttuuria kaikille -palvelun internetsivuilta, [www.kulttuuriakaikille.fi](http://www.kulttuuriakaikille.fi), löytyvää aineistoa:

- Kulttuurikohteiden esteettömyyden tarkistuslista
- Teatteria kaikille! Opas teattereille saavutettavaan toimintaan. Ohjeita voi soveltaa erityisesti esittävän taiteen festivaaleilla, mutta muutkin toimijat voivat hyödyntää opasta.
- Viestintää kaikille. Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille.
- Saavutettavan viestinnän tarkistuslista
- Näkövammaisten erityistarpeet festivaaleilla -ohjeistus, Näkövammaisten keskusliitto
- Viittomakielisten asiakkaiden huomioiminen -tarkistuslista tapahtuman järjestäjille.

---

**Outi Salonlahti** on kulttuurituottaja (AMK) ja työskentelee suunnittelijana Kulttuuria kaikille -palvelussa, vastualueenaan viestintä.

**Sari Salovaara** on koulutukseltaan taidekasvattaja (FM) ja kulttuurituottaja. Hän on kirjoittanut yhdenvertaisuudesta taiteen alalla eri julkaisuihin ja toiminut muun muassa kulttuurisihteerinä ja festivaalituottajana. Hän työskentelee Kulttuuria kaikille -palvelussa erityisasiantuntijana osa-aikaisesti.

---

## Lähteet

Kähkönen K. 2012. Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä. Kyselyyn ja haastatteluihin perustuva selvitys vuonna 2011. Helsinki: Kulttuuria kaikille -palvelu, Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys, Valtion taidemuseo. <http://www.kulttuuriakaikille.info/index.php?k=12780>.

YouTube 2014. Videopalvelu. Ruisrock Festari-TV: Saavutettavuusprojekti. <http://www.youtube.com/watch?v=BIFLaoBuvEA>.

Salonlahti O. 2013. Esteetöntä festivaalielämää. Ruisrockin saavutettavuusratkaisut. Helsinki: Kulttuuria kaikille -palvelu, Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. [http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus\\_esimerkit\\_ja\\_kokemukset\\_festivaalit](http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_esimerkit_ja_kokemukset_festivaalit).

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Hankerahoitus auttaa kehittämään esteettömyyttä.
- Etukäteistieto tapahtuman esteettömyydestä esimerkiksi tapahtuman internetsivuilla helpottaa osallistumispäätöstä.
- Käytä myös selkokieltä sekä vieraita kieliä tapahtuman markkinoinnissa ja tiedottamisessa.
- Kouluta työntekijöitä asiakaspalvelun parantamiseksi.
- Hanki vähemmistöryhmiä edustavia artisteja.
- Tapahtumassa toimivat yleisavustajat saattavat mahdollistaa osallistumisen.
- Tasainen tapahtumaympäristö on mukava kaikille.
- Katsomokorokkeilta tapahtumia voi seurata myös istuen.
- Muista esteetön pysäköinti lähellä pääsisäänkäyntiä sekä esteettömät wc:t koko tapahtuma-alueelle.
- Lainattavat toimintavälineet helpottavat kulkemista laajoilla tapahtuma-alueilla erityisesti muuttuvissa sääolosuhteissa.
- Kuvailutulkkaus ja tekstitys selventävät tapahtumia.
- Valaistuksella voi luoda tunnelmaa ja turvallisuutta.





# Porispere 2013

## – musiikin juhlaa esteettömästi

Annamari Seppänen

*Vaikka vain harva tulee sitä ajatelleeksi, esteettömyys on asia, jonka tulisi olla nykyisin itsestään selvyyys. Myös kulttuurielämysten kokemiseen tulisi kaikilla olla yhdenvertainen mahdollisuus, sillä positiivisilla elämyksillä on suuri merkitys ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Tästä syystä halusin selvittää, kuinka esteetön olikaan Porispere-festivaali vuonna 2013, ja millaisia kehitysehdotuksia voisi tulevaisuuden varalle antaa. Kartoituksesta ja siihen liittyvästä teoriasta koostuu myös opinnäytetyöni (tekeillä).*

Porispere järjestettiin vuonna 2013 kolmannen kerran, ja se keräsi kolmen päivän aikana yhteensä 16 500 kävijää (Vilkuna 2014). Päivittäinen kävijämäärä vaihteli neljästä tuhannesta seitsemääntuhanteen, joten kyseessä on Suomen suurimpiin musiikkifestivaaleihin verrattuna pienehkö tapahtuma. Esteettömyyteen oli kiinnitetty huomiota, ja yleisön joukossa näkyi useita kävijöitä, joille esteettömyysjärjestelyistä oli hyötyä. Rockfestivaalin luonne tapahtumana tuo omat haasteensa esteettömyyden kartoittamiseen. Esimerkiksi maaston vaihtelevuus ja suuri yleisömäärä pienehköllä alueella vaikuttavat omalta osaltaan esteettömyyteen. Kartoituksessa hyödynsin soveltuvilta osin Invalidiliitossa kehitettyä ESKEH-kartoitusmenetelmää; se on kehitetty rakennetun ympäristön esteettömyyden kartoittamiseen kartoituslomakkeiden avulla (Invalidiliitto 2009). Apua oli muun muassa ulko-alueiden, kulkuväylien ja esteettömien wc-tilojen kartoitukseen kehitetyistä lomakkeista. Muilta osin kartoitus perustui yleiseen havainnointiin.

Ulkoilmatapahtumassa asiakkaat ovat varmasti varautuneet esimerkiksi maaston ja sääolojen tuomiin mahdollisiin haasteisiin, ja rento asenne on muutenkin tarpeen. Näin ollen myös esteettömyydessä tärkeintä on, että jokainen pystyy toimimaan sujuvasti omista toimintarajoitteistaan huolimatta. Kyse ei siis suinkaan ole siitä, että esimerkiksi wc-tilat olisivat millilleen esteettömyysnormien mukaiset.

Fyysinen esteettömyys edistää yhdenvertaista osallistumista myös ulkoilmatapahtumissa, ja antaa ihmiselle mahdollisuuden osallistua juuri häntä kiinnostavaan kulttuuritapahtumaan riippumatta toimintarajoitteista. Porispere 2013 osoitti monien muiden suomalaisfestivaalien joukossa, että rockfestivaalikin voi olla esteetön, ja että esteettömyyttä voidaan edelleen kehittää.

### **Apuvälineidenkin kanssa pääsee liikkumaan**

Festivaalialueen sijainti Porin Kirjurinluodossa lähellä keskustaa helpottaa alueelle saapumista, kuten myös se, että Poriin on kohtuullisen hyvät julkiset liikenneyhteydet muualta Suomesta. Festivaalialueen välittömässä läheisyydessä on myös pysäköintitilaa, joten omalla autolla saapuminenkin on helppoa. Järjestyksenvalvojalta kysyttäessä selvisi myös, että vammaisen pysäköintiluvalla auton saa pysäköidä aivan alueen portin läheisyyteen. Tulevaisuudessa pysäköintiopasteiden yhteyteen tulisi sijoittaa opaste myös liikuntaesteisten pysäköinnistä.

Kaupungin keskustasta kävellen saavuttaessa Raumansillan kulkuväylä Kirjurinluotoon on asfaltoitu, ja ääniohjatut liikennevalot reitin varrella helpottavat muun muassa näkövammaisten saapumista alueelle. Apuvälineiden käyttäjiä helpotti esimerkiksi se, että Kirjurinluodon kulkuväylillä ei ollut festivaalin aikaan suuria määriä irtonaista soraa, ja kulkuväylien pohja oli tapahtuman aikana melko kova ja tasainen. Pääalavan edusta ja telttalavan pohja olivat nurmikenttää.



Telttalavan edustalla on sorapohjainen anniskelualue.



Lokkilava toimii festivaalin päälavana.



## Lavallekin on kiva nähdä – katsomokorokkeen tärkeys

Yksi tärkeimmistä esteettömyystekijöistä musiikkitapahtumissa on näkyvyys esiintymislavalle. Tätä varten monet isommat festivaalit ovat ottaneet käyttöön katsomokorokkeet apuvälineiden käyttäjiä ja toimintarajoitteisia festivaalivieraita varten. Korokkeet ovat käytössä muun muassa Ruisrockissa, joka on viime vuosina panostanut esteettömyyteen yhä enemmän. Hyvä ja muuallakin toteuttamiskelpoinen idea on myös sijoittaa katsomokorokkeen viereen esteetön wc. (Ruisrockin www-sivut 2014.) Yksi kehitysehdotuksistani Porisperen esteettömyyden suhteen onkin, että katsomokorokkeet otettaisiin käyttöön. Koroke mahdollistaa lavalle näkemisen esimerkiksi pyörätuolia käyttävälle, ja se takaa myös turvallisemman keikkaelämyksen henkilöille, joilla on esimerkiksi huono tasapaino vammasta tai sairaudesta johtuen – suuren yleisömassan keskellä kun tulee helposti tönityksi ihan vahingossa. Toki korokkeen rakentaminen vaatii festivaalilta myös resursointia, sillä korokkeen läheisyyteen tarvitaan järjestyksenvalvoja takaamaan sen turvallisuus sekä sen käyttäjille että muille festivaalivieraille.

## Festari-wc:issä on valinnanvaraa

Kuten festivaaleilla yleensäkin, myös Porisperessä käytettiin siirrettäviä, kemiallisia wc-tiloja. Kevytrakenteiset, muoviset wc-tilat eivät edusta esteettömyyden parhaimmista, mutta ne ovat käyttökelpoisia ulkoilmatapahtumissa. Saatavilla on useita erilaisia malleja, myös esteettömiä. Porisperessä käytössä olleet wc:t olivat riittävän tilavia apuvälineiden käyttäjiä ajatellen, ja niissä oli myös eräänlainen tukikaide, josta sai tarvittaessa tukea. Kyseinen malli ei kuitenkaan täytä esteettömyysnormeja esimerkiksi siinä mielessä, että wc-istuimen sivuilla ei ollut vapaata tilaa, joka mahdollistaa siirtymisen istuimelle helpommin myös silloin kun ei pysty siirtyessä tukeutumaan jalkoihinsa. Olemassa on myös wc-malleja, joissa vähintään istuimen toiselle puolelle jää tyhjä tila. Tällainen vaihtoehto helpottaisi toimimista, joten niitä voisi harkita tulevia vuosia ajatellen. Saniteettitilat oli sijoitettu oikein kulkuväylän reunaan, eikä ovella ollut kynnystä. Oven lukitusmekanismiin oli helppo tarttua ja sitä pystyi käyttämään myös yhdellä kädellä.

Vessoja ei ollut merkitty erikseen esteettömiksi. Esteettömien tilojen merkitseminen erikseen kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla (International Symbol of Access, ISA) helpottaa esteettömän wc:n löytämistä ja myös viestittää siitä, että tila on tarkoitettu ensisijaisesti toimintarajoitteisten käyttöön.



Esteetön siirrettävä wc.



Wc-istuimen sivuilla tulisi olla ainakin 80 cm tyhjää tilaa.

## Kokemukseen kuuluvat myös ruoka ja juoma

Olenainen osa festivaaleja ovat myös ruokapalvelut ja anniskelualueet. Porisperessä ruokakojut oli keskitetty lähinnä yhdelle aidatulle alueelle, jonka hahmottamista helpottivat Ruokapiha-opasteet. Tämän lisäksi alueella oli erillisiä anniskelualueita, joista yksi oli tarkoitettu VIP-vieraiden käyttöön. Anniskelualueilla ja ruokapihassa maasto oli yhtäläistä muun festivaalialueen kanssa, eli nurmea ja soraa. Apuvälineen kanssa liikkuminen ja ruoka-annoksen tai juoman kuljettaminen oli siis hieman hankala yhdistelmä. Onneksi matka palvelutiskeiltä pöytien ääreen ei kuitenkaan ollut pitkä. Pöytiä ja penkkejä oli jokaisella anniskelualueella riittävästi ja niin paljon kuin alueelle mahtui. Penkit olivat kuitenkin kiinni pöydissä, joten apuvälineen kanssa oli mahdollista asettua vain pöytien päihin. Tätä kuitenkin puoltaa se, että siirrettävät tuolit saattaisivat helposti kulkeutua festivaalivieraiden mukana alueille, jonne ne eivät kuulu, kuten lavan edustoille.



Anniskelualue.

## Opastus auttaa alueen hahmottamisessa

Fyysisen liikkumisen ja toimimisen sujuvuuden lisäksi hyvään festarikokemukseen vaikuttaa myös se, kuinka helposti festivaalialue on hahmotettavissa ja kuinka helppo siellä on helppo suunnistaa. Tähän vaikuttaa suuresti opastus. Porisperen kokoisella festarilla löytää helposti paikasta toiseen, kunhan alueen on kerran kiertänyt ympäri. Kuten kuuluukin, oli alueen sisäänkäynnin lähellä myös suurikokoinen aluekartta, johon oli merkitty esiintymislavojen, anniskelualueiden, wc-tilojen sekä muiden palveluiden sijainti. Myös sisään- ja uloskäynnit näkyvät kartassa. Aitaan kiinnitetty kartta oli sijoitettu kulkuväylän sivuun siten, että sitä pääsi tarvittaessa tutkimaan myös aivan läheltä. Tämä on tärkeää varsinkin heikkonäköisten sujuvaa festarielämystä ajatellen. Kartan kontrasti oli selkeä ja kirjainkoko riittävän suuri. Karttaa ei ollut valaistu, mutta se olisi ollut iltaisin pimeään aikaan todella tarpeen. Suomen kesä on valoisa, mutta yöaikaan kulkuväylät olivat

todella pimeitä ja lisävalaistusta olisi kaivannut myös näköaistiltaan normaali. Porisperessä opasteet olivat selkeitä, ja niissä oli hyvä kontrasti, mutta etenkin keskustasta alueelle saavuttaessa opasteita olisi voinut olla enemmän. Selkeät opasteet palvelevat kaikkia käyttäjäryhmiä, ja niistä hyötyvät kaikki; tarkoituksenmukaista ei ole suunnitella eri opasteita eri käyttäjäryhmille (Seppälä 2009).



Festivaalialueen kartta sijaitsi sisäänkäynnin läheisyydessä kulkuväylän reunassa. Kartta oli sijoitettu siten, että se oli helppo huomata alueelle tultaessa ja sitä pääsi lukemaan myös lähietäisyydeltä.

## Esteettömyys palvelee kaikkea festarikansaa

Esteettömät ja toimivat ratkaisut helpottavat kaikkien ihmisten liikkumista ja toimimista. (Invalidiliitto 2009, 7.) Hyvässä kunnossa olevat kulkuväylät ja esimerkiksi riittävä määrä istumapaikkoja anniskelualueilla tekevät festarikokemuksesta miellyttävän kaikille kävijöille, ei ainoastaan eri tavoin toimintarajoitteisille. Vuoden 2013 Porisperen päätöspäivä sunnuntai oli suunnattu erityisesti perheille, jolloin alueelle sai tulla viettämään aikaa esimerkiksi piknik-eväiden kanssa. Paikalla oli myös paljon perheitä lastenvaunujen kanssa, joten esteettömyys oli etu myös heille. Sunnuntaina paikalla oli ylivoimaisesti eniten väkeä, mikä toi oman haasteensa alueella liikkumiseen. Kun asenne oli rento ja liikkumiseen varasi tarpeeksi aikaa, pysyi tunnelma hyvänä.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi edelleen, tulevissa Porispere-tapahtumissa voisi kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- katsomokorokkeen rakentaminen ainakin päälavan edustalle
- sellaiset esteettömät wc-tilat, joissa 80 cm vapaata tilaa wc-istuimen molemmin puolin
- valaistuksen parantaminen festivaalialueen kulkuväylillä pimeään aikaan
- opasteiden määrän lisääminen; opasteissa tulisi olla sekä tekstiä, että symboleja; myös tarpeeksi suuri kirjainkoko ja hyvä kontrasti ovat tärkeitä.

Kokonaisuudessaan Porispere 2013 oli esteettömyyden osalta hyvä kokemus. Itse pyörätuolinkäyttäjänä en törmännyt yhteenkään varsinaiseen ongelmatilanteeseen. Monesti esteettömyyden edistämässä on kyse melko pienistä asioista, eikä kaikesta tarvitse tekemällä tehdä mitenkään erityistä.

---

**Annamari Seppänen** on Satakunnan ammattikorkeakoulun restonomiopiskelija, joka matkailualan opintojensa aikana suoritti työharjoittelunsa SAMKin esteettömyystyössä. Hän tekee opinnäytetyönsä Porispere 2013 -festivaalin esteettömyyskartoituksesta. Seppänen on suorittanut myös esteettömyyskartoittajan peruskurssin SAMKissa vuonna 2013.

---

## Lähteet

Ruisrockin www-sivut, viitattu 11.2.2014. <http://www.ruisrock.fi>.

Seppälä, J. 2009. Näkövammaisten erityistarpeet festivaaleilla ja erilaisissa ulkoilmatapahtumissa.. Viitattu 11.2.2014. [http://www.kulttuuriakaille.fi/doc/tietopaketti\\_oppaat/nakovammaisten\\_eryyistarpeet\\_festivaaleilla\\_ohjeistus.pdf](http://www.kulttuuriakaille.fi/doc/tietopaketti_oppaat/nakovammaisten_eryyistarpeet_festivaaleilla_ohjeistus.pdf).

Invalidiliitto 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus: Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Helsinki: Invalidiliitto. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Viitattu 11.2.2014.

Vilkuna, H. Sähköpostiviesti 26.5.2014. Viitattu 8.6.2014.

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Fyysisen esteettömyyden kehittäminen mahdollistaa monen osallistumisen tapahtumaan.
  - » Esteetön pysäköinti
  - » Esteettömät wc:t
  - » Katsomokorokkeet
- Käytä esteettömien palveluiden yhteydessä selkeyden vuoksi ISA-tunnusta.
- Oheispalveluita tulee voida käyttää esteettömästi – ohjeista myös palveluntarjoajia tapahtuman esteettömyyslinjasta.
- Järjestä riittävästi kaikille tarkoitettuja istumapaikkoja tapahtuma-alueelle.
- Sijoita tapahtuma-alueen kartta pääsisäänkäynnin luokse ja valaise se pimeällä.
- Valaise kulkuväylät.
- Tarjoa ohjelmaa koko perheelle.
- Muistuta osallistujia etukäteen säänmukaisesta varustautumisesta ja pukeutumisesta.



# Pori Folk -kaupunkifestivaalin esteettömyys ja saavutettavuus

Reetta-Kaisa Kuusiluoma

*Pori Folk on vuosittain järjestettävä kaupunkifestivaali, joka sisältää muun muassa kansanmusiikkia, tanssia, käsityöläistorin ja työpajoja. Festivaalia on järjestetty vuodesta 1999. Pori Folk -kaupunkifestivaali on aktiivisesti ollut edistämässä saavutettavuutta Satakunnassa. Festivaali osallistui vuosina 2011–2012 Kulttuuri saavutettavaksi Satakunnassa -hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena oli lisätä kulttuurilaitoksissa tietoisuutta saavutettavuudesta, järjestää aiheesta koulutustilaisuuksia sekä kannustaa kulttuurialan toimijoita saavutettavuuden parantamiseen.*

Pori Folk -kaupunkifestivaalin esteettömyyttä ja saavutettavuutta kartoitettiin elokuussa 2012, jolloin festivaalin yhtenä teemana oli saavutettavuus. Kartoitus antoi kuvauksen saavutettavuuden nykytilasta sekä ehdotuksia saavutettavuuden parantamiseksi. Kartoituksen tulokset raportoitiin ja luovutettiin Porin kaupungin kulttuuriasiainkeskukselle, joka järjestää kaupunkifestivaalin vuosittain. (Porin kaupungin www-sivut 2014; 2013; ks. myös Emma Suden artikkeli tässä julkaisussa.)

## **Tapahtumapaikat kirkosta kauppakeskukseen**

Pori Folkin tapahtumapaikat sijaitsivat ympäri Porin keskustaa. Yhdeksästä eri tapahtumapaikasta kartoitettiin kaksi, Korsmanin piha sekä Kulttuuritehdas Kehräämö. Muita tapahtumapaikkoja olivat esimerkiksi Kauppakeskus BePOP, Bar Kino sekä Teljän kirkko. Korsmanin piha on ollut festivaalin tapahtumapaikkana jo useana vuotena, Kulttuuritehdas Kehräämössä taas vietettiin Pori Folkia ensimmäistä kertaa.

Korsmanin piha sijaitsee Porin viidennessä kaupunginosassa ja siihen kuuluu Rakennuskulttuuritalo Toivo sekä Korsmanin talo. Tontti on Satakunnan Museon hallinnassa ja siellä sijaitsevat neljä asuinrakennusta on rakennettu ennen vuotta 1907. Pihassa on myös ulkorakennus. Toivo toimii korjausrakentamiskeskuksena, jossa on vanhojen rakennusten korjausnäyttely. Korsmanin talo on sisustettu kuvitteellisen perheen kodiiksi 1950-luvulla. Pori Folk järjesti vuonna 2012 Korsmanin pihassa Pelimannisoitot ja käsityötorin sekä Pyhäaamun rauhaa -tapahtuman. (Porin kaupungin www-sivut 2014.)

Kulttuuritehdas Kehräämö toimii Porin puuvillatehtaan sisäpihalla Pumpulikadulla Pohjoisrannassa ja on tapahtuma- ja kokoustila. Rakennuksessa on kahvio/baari ja tilausravintola. Katsomopaikkoja tilassa on noin 260. Tila on pääosin Rakastajat-teatterin käytössä, mutta sitä vuokrataan myös muille. Kehräämö remontoitiin vuonna 2010 vanhasta kylmästä varastotilasta tapahtumatilaksi. Pori Folk järjesti Kulttuuritehdas Kehräämössä Avajaiset, Lasten Folkin sekä Lauantai-illan tanssit. (Rakastajat-teatterin www-sivut 2014.)

Esteettömyyskartoitusmenetelmiä on monenlaisia. Pori Folk -festivaalin kartoitukset tehtiin niin sanotulla osallistuvalla havainnoinnilla. Kartoituksen pohjana käytettiin ESKEH-menetelmää, mutta ESKEH:iissä käytettyjä mittavälineitä kuten mittanauhaa ja kaltevuusmittaria ei käytetty. Apuna käytettiin myös erilaisia saavutettavuuden tarkistuslistoja, jotka on tehty kulttuuritapahtuman järjestäjille. Kartoitus suoritettiin havainnoimalla ympäristöä, palveluita ja tapahtuman nettisivuja. Osallistuva havainnointi sopi kartoitusmenetelmäksi hyvin, koska osa festivaalin tapahtumapaikoista vaihtuu vuosittain. Näin ollen oli tärkeää saada tietoa tapahtuman yleisestä saavutettavuudesta. Havainnointi ei tuota täysin objektiivista tietoa, sillä havainnoijan omat tunteet ja tuntemukset vaikuttavat taustalla. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnointi suun-

nitellaan ennalta valitun näkökulman avulla: kartoittaja oli mukana tapahtumassa muiden festivaalikävijöiden joukossa ja teki muistiinpanoja sekä otti valokuvia. (Ruskovaara & Invalidiliitto 2009, 3.)

## Kuvailutulkkaukset esimerkkinä hyvästä viestinnän saavutettavuudesta

Festivaalin saavutettavuuteen oli selvästi kiinnitetty huomiota jo ennen kartoituksen tekemistä. Tapahtumapaikoilla oli riittävästi henkilökuntaa, paikalla oli opastekylttejä ja tapahtumat olivat ilmaisia tai kohtuuhintaisia. Kaupunkifestivaalin internetsivuilta löytyi saavutettavuustietoa eri tapahtumapaikoista. Sivulla oli muun muassa mainittu, jos kohteessa ei ollut esteetöntä wc-tilaa. Internetsivuja pystyi lukemaan apulaitteilla. Tapahtumasta oli tietoa yleissuomen lisäksi selkokielellä, ruotsiksi ja englanniksi. Kahdesta tapahtumapaikasta oli etukäteen kuunneltavissa internetsivuilta kuvailutulkkaukset. Kuvailutulkkaukset on nähdyn kuvailusta näkövammaiselle, mutta se on hyödyllistä myös näkeville. Tila on paikan päällä helpompi hahmottaa, kun ennakkoon on saanut käsityksen tilan rakenteesta.

Korsmanin pihan tapahtuma Pelimannisoitot ja käsityötori oli ilmainen ja kahviossa myytävät tuotteet olivat kohtuuhintaisia. Tapahtumassa esiintyi kymmeniä eri laulajia ja soittajia. Käsityötorilla oli työnäytöksiä muun muassa pärekorin tekemisestä ja villalankojen värjäämisestä, ja siellä myytiin tuotteita eri materiaaleista kuten puusta, lasista, villasta, pellavasta ja kierrätysmateriaaleista. Esiintymislava oli pihalla, jonne on esteetön kulku. Erillistä pyörätuolikatsomoa ei ollut, mutta lavalle oli hyvä näkyvyys lavan edestä ja sivuilta. Osa käsityöläisten myyntikojuista oli sisätiloissa ja osa pihalla. Sisätiloihin ei ollut esteetöntä pääsyä.



Korsmanin pihan rakennuksiin ei ole esteetöntä sisäänkäyntiä.

Kahvio sijaitsi ulkona, jolloin kaikilla oli asiointimahdollisuus. Pelimannisoittojen aikaan oli hyvin lämmin kesäpäivä. Piha-alueella ei juuri ollut auringolta suojassa olevia kohtia. Lavalla oli katos; myös puiden alla pystyi suojautumaan auringolta. Piha-alueella oli palvelupiste, jossa oli muun muassa myytäviä tuotteita sekä tietoa tapahtumasta selkokielellä, ruotsiksi ja englanniksi. Palvelupiste oli riittävän matala pyörätuolista asiointiin. Piha-alueella oli paljon istumapaikkoja ja alueella mahtui liikkumaan apuvälineen kanssa. Korsmanin pihan läheisyydessä ei ollut liikuntaesteisten autopaikkoja eikä esteetöntä wc-tilaa.

## **Käveltävät opasteet johdattelivat Kulttuuritehdas Kehräämöön**

Maalatut opasteet maassa autoivat festivaalikävijöitä löytämään Kulttuuritehdas Kehräämön Porin Pohjoisrannasta, vanhan puuvillatehtaan sisäpihalta. Opasteet lähtivät keskustasta keskeiseltä paikalta Eetunaukiolta ja johdattelivat kevyen liikenteen väylää pitkin Kokemäenjoen toiselle rannalle. Matkaa kertyi noin kilometri. Kulttuuritehdas Kehräämö oli tapahtumapaikoista ainoa, joka sijaitsi keskusta-alueen ulkopuolella. Opasteet ovat tärkeitä, jotta festivaalikävijät löytävät helposti paikan päälle. Päivätapahtumassa sisäpihalla oli soittamassa afrikkalainen rumpuryhmä, jonka musiikki johdatti sisäänkäynnin luo. Myös kuvailutulkkaus oli internetissä saatavilla tästä tapahtumapaikasta.



Asfalttiin maalatut käveltävät opasteet johdattivat Kulttuuritehdas Kehräämölle.

Kulttuuritehdas Kehräämössä järjestettiin Lasten Folk. Lasten Folkin juontajana toimi Noita Nytenenä ja tapahtumassa esiintyivät muun muassa Kiikoisten nuorisoseuran pikkupelimannit sekä Vinkuintiaanit. Sisäänpääsylippu maksoi 5 € (maakuntalehden Satakunnan Kansan kanta-asiakaskortilla aikuisten lippu 2,50 €). Kohtuullisen hinnoittelun osalta saavutettavuus toteutui.



Lapsiperheet oli otettu huomioon tilaisuutta suunniteltaessa: Sisäänkäynnin yhteydessä oli matala palvelutiski, jossa oli muun muassa lainattavia kuulosuojaimia. Wc-tiloissa oli lastenhoitopöytä, pottia ja korokejakkaroita. Kulttuuritehdas Kehräämössä on myös esteetön wc-tila. Pihalla oli rajattu erillinen alue lastenvaunujen ja -rattaiden säilytykseen.

Liikkumisesteisten autopaikkoja piha-alueella ei ole. Kahviossa myytiin mehua, maitoa, kahvia ja pullaa. Kulttuuritehdas Kehräämön lattialla ei ollut sähköjohtoja tai muita kompastumisvaaraa aiheuttavia esineitä. Lasten Folkin pystyi kokemaan eri aistien avulla. Musiikkiesitysten kuuntelemisen lisäksi lapset harjoittelivat työpajoissa esimerkiksi kankaanpainantaa ja huovutusta. Myös kanteleen soittamista pääsi kokeilemaan.



Lasten Folkissa oli erikorkuisia palvelupisteitä.

### **Pääsylippujen hinta on myös osa esteettömyyttä**

Samana päivänä iltana Kulttuuritehdas Kehräämössä vietettiin Lauantai-illan tansseja. Tansseja isännöi Jorma Uotinen ja illan aikana kuultiin Trio Kari Asplund-Lappalaista sekä Jorma Uotinen & trio Avecia. Tapahtumaa varten tilaa oli muokattu niin, että lattialla mahtui tanssimaan. Valaistusta oli himmennetty, joten sisätilojen kulkuväylät erottuivat heikommin kuin päivällä. Tilassa on paljon tukipilareita, joihin oli illalla kohdennettu valoja, jotta ne erottuisivat hämärässä tunnelmavalaisuudessa. Tilassa oli erikorkuisia huonekaluja. Sisään-pääsylippu Lauantai-illan tansseihin maksoi 15 €, se oli koko festivaalin kallein lippu.

Pori Folk -kaupunkifestivaalilla oli käytössä Ystäväpassi. Ystäväpassi-hanke pyrki edistämään esteetöntä pääsyä kulttuuri- ja taidepalveluihin Satakunnan alueella. Ystäväpassin haltija voi ottaa tapahtumaan

mukaan yhden ystävän tukihenkilökseen, jolta ei peritä tapahtumasta pääsymaksua. Ystäväpassin haltijat tarvitsevat apua tapahtumiin osallistumiseensa erilaisten liikkumisen, sosiaalisten tai kielellisten esteiden vuoksi. Passin haltija voi olla esimerkiksi kehitysvammaisen tai maahanmuuttaja. Ystäväpassi-hanke oli käynnissä kesän ajan vuonna 2012. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2014.)

Festivaalissa oli huomioitu eri ikäryhmät: lapsille oli oma tapahtumansa Lasten Folk, Pelimannisoitot ja käsi-työtori taas houkutteli varttuneempia kuulijoita ja kävijöitä. Suomireggaen ilta vetosi nuoriin aikuisiin. Tapahtumien hinnoittelussa oli otettu huomioon saavutettavuus. Pääsymaksujen hinnat vaihtelivat ilmaisesta 15 euroon. Opasteet tapahtumapaikoilla olivat selkeitä. Musta, riittävän suurikokoinen teksti valkoisella pohjalla erottui hyvin. Tapahtumapaikoilla oli riittävästi henkilökuntaa, jotka avustivat osallistujia ja muokkasivat tiloja tarpeen mukaan. Henkilökunnan tunnisti Pori Folk -t-paidasta ja kaulassa roikkuvasta passista.

## Saavutettavuus lisääntyy pienillä teoilla

Kartoituksen jälkeisen kesän 2013 festivaalilla oli nähtävissä joitakin saavutettavuutta lisääviä tekijöitä. Internetsivuille oli lisätty saavutettavuustietoa tapahtumapaikoista. Sivuille oli esimerkiksi lisätty valokuvia rakennuksista ja alueista sekä kartta, johon tapahtumapaikat oli merkattu. Saavutettavuustiedoissa kerrottiin mahdollisesta esteettömästä sisäänkäynnistä ja wc-tilasta sekä lastenhoituhuoneesta. Tapahtumapaikkoja oli 16 edellisen yhdeksän sijaan. Sivustot olivat luettavissa ruudunlukuohjelmilla. Kaupungilla liikkui festivaalin aikana Infomanni, eli pyöräilevä pelimanni, joka toimi festivaalin kiertävänä infopisteenä. Kiinteä infopiste oli Korsmanin pihassa. Infopiste palveli sekä festivaalivieraita että -esiintyjä.

Pori Folk -kaupunkifestivaalin kartoituksen sekä Kulttuuri saavutettavaksi Satakunnassa -hankkeen kautta saavutettavuusasioihin kiinnitettiin festivaalilla erityistä huomiota. Saavutettavuustyö jatkuu koko ajan, mutta pienet teot auttavat eteenpäin. Asenteet ratkaisevat, ja kun asenne on oikea, voidaan pienillä asioilla parantaa merkittävästi esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

Vuonna 2012 Pori Folk oli ottanut huomioon tapahtuman saavutettavuuden

- hinnoittelemalla tapahtumat kohtuudella ja sisällyttämällä ohjelmistoon myös ilmaistapahtumia
- huolehtimalla riittävästä opasteiden ja istumapaikkojen määrästä
- tiedottamalla tapahtumasta ja sen kulusta internetsivuillaan ja paikan päällä ilmoituksilla ja henkilökunnan välityksellä
- pukemalla henkilökunnan värikkäisiin ja yhtenäisiin Pori Folk -paitoihin
- käyttämällä Ystäväpassia
- oikealla asenteella.

---

**Reetta-Kaisa Kuusiluoma** on koulutukseltaan FM ja fysioterapeutti (AMK), ja toiminut vuonna 2014 Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi -hankkeen projektityöntekijänä. Hän teki vuonna 2013 fysioterapeutin opinnäytetyönsä Pori Folk -kaupunkifestivaalin esteettömyydestä ja saavutettavuudesta (Vento 2013).

---

## Lähteet

Porin kaupungin www-sivut 2014. Viitattu 3.1.2014. <http://www.pori.fi/>

Rakastajat-teatterin www-sivut 2014. Viitattu 3.1.2014. <http://www.rakastajat.fi/>

Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry (toim.) 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus – Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle.

Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2014. Viitattu 22.1.2014. <http://www.samk.fi/>

Vento, R-K. 2013. Pori Folk -kaupunkifestivaalin esteettömyys ja saavutettavuus. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013053112080>.

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Esteettömyyskartoitus on hyvä lähtökohta tapahtuman kehittämiseksi.
- Hyödynnä olemassa olevia esteettömyyden tarkastuslistoja.
- Tunnistettavat ja kekseliäät opasteet tapahtumapaikoille lisäävät tapahtuman yksilöllisyyttä.
- Musiikkiesitys tapahtumapaikan ulkopuolella voi toimia äänimajakkana ja johdattaa osallistujat paikalle.
- Käytä liikkuvia oppaita, jotka liikkuvat keskeisillä paikoilla sekä tapahtuma-alueiden välillä.
- Työntekijät ja vapaaehtoiset pukeutuvat yhtenäisesti, esimerkiksi tapahtuman t-paitaan.
- Luo myös varjoisia paikkoja ulkoilmatapahtumaan.
- Tapahtuman ja oheispalveluiden edullinen hinnoittelu mahdollistaa useampien osallistumisen.
- Tapahtuman internetsivuilla:
  - » muista tapahtuma-alueiden kartat
  - » kerro tapahtuman esteettömyydestä tai esteettömyyden puutteista
  - » lisää kuvailutulkkaus tapahtuma-alueista, käytä selkokieltä ja vieraita kieliä sekä varmista, että sivustoa voi käyttää ruudunlukuohjelmalla.



## Pori Jazz ja esteettömyys

Henna Auvinen, Eeva-Leena Riihiaho  
ja Reetta-Kaisa Kuusiluoma

*Pori Jazz on musiikkifestivaali, joka on järjestetty Porissa vuodesta 1966. Festivaali tarjoaa musiikkiesityksiä usealla lavalla sekä erilaisia palveluja Jazzkadulla Etelärannassa. Suurin osa festivaalin ohjelmistosta on ilmaiskonsertteja. Ensimmäisenä festivaalivuotena päälavalla oli 600 kuuntelijaa, kun vuonna 2013 lippuja eri tilaisuuksiin myytiin vajaa 50 000 ja festivaalivieraita kävi yhteensä noin 144 000. Viikon kestävästä festivaalista varten osa rakennelmista on pystytetty vain väliaikaisesti: esimerkiksi lavat, ravintolat ja saniteettitilat. Vuodesta 2005 alkaen Pori Jazzin pääkonsertit on pidetty ulkoilmakonsertteja varten rakennetulla Kirjurinluoto Arenalla. (Pori Jazzin www-sivut 2014.)*



Kirjurinluoto Arena.

Vuonna 2009 Pori Jazz -festivaalin esteettömyyttä kartoitettiin pyörätuolikäyttäjän näkökulmasta. Esteettömyyttä kartoitettiin Kirjurinluoto Arenalla sekä Jazzkadulla. Kahden kartoittajan lisäksi kartoitustilanteessa oli mukana kaksi pyörätuolikäyttäjää. Kartoituksessa tarkasteltiin opastusta, sisäänkäyntejä, luiskia, erityisiä korokkeita, jalankulkuväyliä, kynnyksiä ja reunuskiviä, esteettömiä wc-tiloja sekä pysäköintipaikkoja. Pysyviä rakennuksia ei kartoitettu, vaan tarkastelu keskittyi väliaikaisesti festivaalia varten pystytettyihin rakenteisiin. Tässä artikkelissa on huomioitu viiden vuoden takaisen kartoituksen lisäksi myös festivaalin esteettömyyden nykytila (Leskinen & Sarpela henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2014).

Festivaali on pyrkinyt mahdollistamaan pyörätuolikäyttäjien esteettömän osallistumisen Jazzkadun ja Kirjurinluoto Arenan tapahtumiin. Tulosten ja kokemusten perusteella Kirjurinluoto Arena on esteettömämpi kuin Jazzkatu. Kirjurinluoto Arenalle on rakennettu pyörätuolikatosjille erillinen katselulava, josta on suora näköyhteys päälavalle. Lavalle on lisätty pistorasia esimerkiksi sähköpyörätuolin lataamista varten. Katselulavalle johtava luiska on pyritty tekemään suosituksen mukaiseksi. Kun luiska on riittävän loiva, se on itsenäisesti käytettävissä – tämä luiska oli kuitenkin kapea ollakseen täysin esteetön. Esteettömät wc-tilat on sijoitettu katselulavan lähetyville. Kaikki kulkuväylät Arenan alueella ovat tasamaalla ja asfaltoituja. Alueen opasteet löytyvät jokaiselta portilta. Muita opastuksen keinoja ovat muun muassa ilmapallot ja lavan isot

kuvaruudut. Wc-alueet on ilmaistu isoilla ilmapalloilla, joissa lukee wc. Ne nousevat metrien korkeuteen, jotta wc-alue olisi helppo havaita väenpaljoudessa. Lavan molemmin puolin olevia kuvaruutuja, screenejä, hyödynnetään festivaalivieraiden informoimisessa.



Yleisöä Pori Jazz piknik-konsertissa.

Jazzkadulle johtaa neljä sisäänkäyntiä, jotka kaikki ovat tilavia ja esteettömiä. Sisäänkäyntien yhteydessä on opasteet, joiden teksti ja kuvat erottuvat hyvän kontrastin avulla. Esteettömien wc-tilojen ja liikuntaesteisille tarkoitettujen pysäköintipaikkojen sijainnin merkitseminen opasteeseen lisää tiedollista esteettömyyttä. Liikkumisesteisten autopaikat on siirretty Jazzkadun länsipäättyyn, jolloin kulku Jazzkadulle on tasainen ja melko loiva. Osa ravintoloista on asentanut luiskan pääsisäänkäynnin yhteyteen ja näin tarjoaa palvelujaan kaikille. Eräässä ravintolassa oli vaihtoehtoinen esteetön sisäänkäynti. Opasteella varmistetaan, että yleisö löytää vaihtoehtoisen sisäänkäynnin. Ravintoloiden ovella on järjestysmiehiä, jotka avustavat ja opastavat tarvittaessa.



Jazzkatu Porin Etelärannassa.

Jazzkadulla olevien luiskien turvallisuutta voidaan parantaa loiventamalla niitä ja lisäämällä käsijohteet, suo-  
jareunat sekä kontrastimerkinnot. Kaikki kulkuväylien poikki kulkevat sähköjohdot ja muu sellainen on pii-  
lotettu kaapelisilloilla tai luiskattu asfaltin avulla, jolloin kompastumisriski pienenee. Kynnykset ovat melko  
korkeita ja jyrkkiä, mutta niissä on huomioväri, joka helpottaa kynnyksen erottamista kulkuväylältä. Paikoi-  
tellen kulkuväylien vapaata leveyttä oli turhaan rajoitettu muun muassa siirrettävillä mainoskylteillä ja kukka-  
istutuksilla. Koska Jazzkatu sijaitsee Etelärannassa aivan Kokemäenjoen rannalla, tulee putoamisvaara ot-  
taa huomioon. Putoamista jokeen on estetty muun muassa sijoittamalla puuttuvan esteen kohdalle myyn-  
tikoju tai muuta sellaista. Kaikkien Jazzkadun lavojen lähelle pääsee pyörätuolilla. Jazzkadun esteettömät  
wc-tilat sijaitsevat kadun molemmissa päissä. Wc-tiloissa tulisi huomioida riittävä tilavuus.

Festivaalijärjestäjät ovat huomanneet, että asiakkailta saatu palaute on tärkeää, sillä usein pienillä muutok-  
silla asiat saadaan toimiviksi.

Tapahtumaa järjestettäessä:

- Sisällytä tapahtuma-alueen karttaan ja opasteisiin kaikki tarvittava tieto – samalla varmista kuitenkin,  
että opasteet ovat selkeitä ja helppolukuisia.
- Luiskaa rakennettaessa huolehdi siitä, että luiskasta tulee riittävän loiva ja leveä itsenäisesti käytet-  
täväksi esimerkiksi pyörätuolilla.
- Sijoita kulkuväylillä olevat sähköjohdot ynnä muut niin, ettei niihin kompastu.
- Pidä kulkuväylät riittävän leveinä, älä turhaan rajoita vapaata tilaa erilaisilla esteillä. Kulkuväylien tulee  
olla tasaisia, kovapintaisia ja luistamattomia.
- Laita tapahtuman esteettömyystietoa nettisivuille, jolloin tieto on jo etukäteen saatavilla.

---

**Henna Auvinen ja Eeva-Leena Riihiahio** ovat fysioterapeutteja (AMK), jotka tekivät vuonna 2010 fysio-  
teapeutin opinnäytetyönsä Pori Jazz -festivaalin esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.

**Reetta-Kaisa Kuusiluoma**, FM, fysioterapeutti (AMK), ja toiminut vuonna 2014 Liikuntapaikkojen esteet-  
tömyyskartoitus päätöksenteon tueksi -hankkeen projektityöntekijänä.

---

## Lähteet

Auvinen, H. & Riihiahio, E.-L. 2010. Accessibility for wheelchair users at Pori Jazz festival 2009. AMK-opinnäytetyö.  
Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Pori Jazzin www-sivut 2014. Viitattu 21.3.2014. <http://porijazz.fi/fi>.

Leskinen, J. & Sarpela K. 2014. Tuotantopäällikkö ja logistiikkapäällikkö, Pori Jazz ry. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto  
29.4.2014.

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Huomioi fyysinen esteettömyys.
  - » katsomokorokkeet välttämättömät musiikki-tapahtumissa
  - » esteettömät wc:t jokaiselle tapahtuma-alueelle
- Oheispalvelujen esteettömyys mahdollistaa osallistumisen ja viihtymisen tapahtumassa.
- Opasta esteettömän sisäänkäynnin sijainti, mikäli alueen/ravintolan/tms. pääsisäänkäynti ei ole esteetön.
- Älä sijoita esimerkiksi mainoskylttejä tai istutuksia kulkuväylille.





# Mukavammaksi 2013 -vammaiskulttuuripäivät

Anne Mäkinen

*Kun aloitimme Mukavammaksi 2013 -vammaiskulttuuripäivien suunnittelun, tiesimme, että ongelmia on varmasti edessä. Porilaisen kulttuuritalo Anniksen suojissa on vuosikymmenten saatossa järjestetty hyvin monenlaisia tapahtumia, joten päätimme, että on olemassa vain ratkaisuja, ei ongelmia.*

## **Annis ja sen esteettömyys**

Annankatu 6 eli Annis on Porin kaupungin alaisuudessa toimiva sosiaalinen kulttuurikeskus, joka on vuodesta 1980 lähtien antanut mahdollisuuden nuorille toteuttaa omia taiteellisia visioitaan talon vapaassa ilmapiirissä. Talossa järjestetään vuosittain kymmeniä konsertteja sekä erilaisia tapahtumia, kursseja ja työpajoja. Esiintymisten lisäksi se tarjoaa tilat teatterin, musiikin ja muun taiteellisen työn harjoitteluun ja musiikin äänittämiseen. Kaiken ikäisille suunnattua toimintaa järjestetään muun muassa teatterin, musiikin, kuvataiteen, valokuvauksen, elokuvan ja performanssien saralla. Laaja kontaktipinta samassa taiteellisessa ilmapiirissä elävien erilaisten yhteisöjen kanssa tuo monet Annikselle harjoittelemaan, toteuttamaan tai esittämään omia projektejaan. Talon tarjoama monipuolinen kulttuuritoiminta on herättänyt myös valtakunnallista kiinnostusta. Toimintaa on joka vuosi runsaasti. Osa tapahtumista on jokavuotinen perinne.

Anniksen toiminnan esteettömyyttä rajoittaa merkittävästi se, että talosta puuttuu hissi. Anniksen toimitilat sijaitsevat neljässä kerroksessa, mikä estää suurelta osin liikuntarajoitteisten lasten ja nuorten harrastamisen Anniksella. Hissittömyys estää myös liikuntarajoitteisten osallistumisen konsertteihin, teatteriesityksiin sekä muihin kulttuuritapahtumiin. Esimerkiksi Anniksella harrastavien lasten ja nuorten liikuntarajoitteiset isovanhemmat eivät pääse hissiongelman vuoksi katsomaan lastenlastensa esityksiä, jos tilat ovat katutasoa ylempänä tai alempana.

Ainoat wc-tilat, joita pyörätuolia käyttävät voivat käyttää, sijaitsevat kellarikerroksessa. Sielläkään ei ole virallista inva-wc:tä. Piirustusten mukaan Annikselle on suunniteltu inva-wc, mutta sitä ei ole koskaan toteutettu. Myös Anniksen hissi poistetaan säännöllisesti Porin kaupungin budjetista.

## **Vammaisten tuottamaa taidetta**

Tapahtuman järjestämisen ensimmäisenä edellytyksenä oli se, että kaiken pitää tapahtua katutasossa. Se tietoenkin rajoitti ohjelman laatimista. Aikataulu ja esiintyjien järjestys piti suunnitella sen mukaan; pukuhuone-tilat järjestettiin toimistonurkkauksesta. Olemme toki monesti kantaneet pyörätuolissa istuvia toiseen kerrokseen, mutta moottoroidun tuolin kantaminen on mahdotonta.

Inva-wc -ongelma ratkaistiin niin, että naapurissa oleva Rakastajat-teatteri antoi tilansa meille käyttöön. Tämän lisäksi tilasimme inva-wc:n pihaan – se tosin saattoi olla hieman kylmä tapahtuma-ajankohtana marraskuussa. Anniksella työskentelevät Tuulta purjeisiin -kulttuurialan työllisyshankkeen nuoret autoivat pyörätuolissa olevia ihmisiä siirtymään paikasta toiseen sekä opastivat wc-tiloihin.



Kuvassa Ilari Koivunen. Kuva: Eya Kallio

## Summa summarum

Tapahtuman ohjelmasta tuli kiitosta monelta taholta. Esiintyjät olivat sopeutuvaisia ja kiinnostuneita tulemaan uudelleen. Annis on julkinen tila, jonka pitäisi pystyä palvelemaan eri-ikäisiä taiteen ja kulttuurin harrastajia tasa-arvoisesti. Talossa on jo hissikuilu, jonka vuoksi hissien asentaminen ei ole työlästä. Anniksen tasa-arvoinen ja ennakkoluuloton toimintaympäristö pitäisi olla esteettömästi avoin kaikille.

---

**Anne Mäkinen** (lasten ja nuorten erityisohjaaja) työskentelee projektityöntekijänä Tuulta purjeisiin -hankkeessa, Kulttuuritalo Annankatu 6:ssa. Hän toimii Mukavammaksi 2014 -vammaiskulttuuripäivien työryhmässä sekä tekee työtä myös ohjaajana ja käsikirjoittajana eri teatteriprojekteissa niin hankkeessa kuin muuallakin.

---

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Henkilökunnan asenne ratkaisee ongelmia.
- Positiivisella asenteella ja tekemisellä voidaan korvata fyysisen esteettömyyden puutteita.



# Esteetön ja saavutettava Liikuntamaa

Tiina Siivonen

## Näyteikkuna suomalaiseen vammaisurheiluun ja -liikuntaan

*Liikuntamaa on näyteikkuna suomalaiseen vammaisurheiluun ja -liikuntaan. Liikuntamaa on tapahtuma, joka järjestetään joka toinen vuosi Tampereen Messu- ja urheilukeskuksessa. Liikuntamaa toimii kokoontumispaikkana, jossa vammaisurheilun ja -liikunnan kentillä toimivat kohtaavat ja päivittävät osaamistaan, ja jossa rekrytoidaan uusia harrastajia, urheilijoita ja toimijoita sekä liikutaan, urheillaan, innostutaan ja onnistutaan. Liikuntamaassa voi siis kokeilla eri lajeja ja välineitä toimintapisteillä. Liikuntamaan kohderyhmiä ovat liikkumis- ja toimintaesteiset henkilöt sekä heidän läheisensä, kuntoutusväki ja alan opiskelijat, liikunnan ammattilaiset ja ohjaajat, opiskelijat, seurojen edustajat, yhdistyksien edustajat ja kaikki vammaisurheilusta ja -liikunnasta kiinnostuneet.*

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry järjestää Liikuntamaa-messutapahtuman Apuvälinemessujen kanssa rinnakkain. Tapahtumat tukevat toisiaan ja molemmissa esteettömyys ja saavutettavuus ovat tapahtumien järjestäjien kannalta erityisen tärkeässä roolissa. Vuonna 2013 Liikuntamaa toteutettiin seitsemännen kerran. Kävijöitä oli 12 500. Liikuntamaassa oli yli 40 toimintapistettä.

Liikuntamaata suunniteltaessa ja toteuttaessa esteettömyyttä tarkastellaan näkemisen, kuulemisen, liikkumisen ja ymmärtämisen kannalta ja myös siitä näkökulmasta, että tapahtuma on esteetön kaikille toimijoille: urheilijoille, toimitsijoille ja osallistujille. Haasteita riittää eikä tapahtuma koskaan tule kaikilta neljältä osaltaan olemaan täysin esteetön – mutta tapahtumaa kehitetään kerta kerralta.

## Tapahtumapaikka

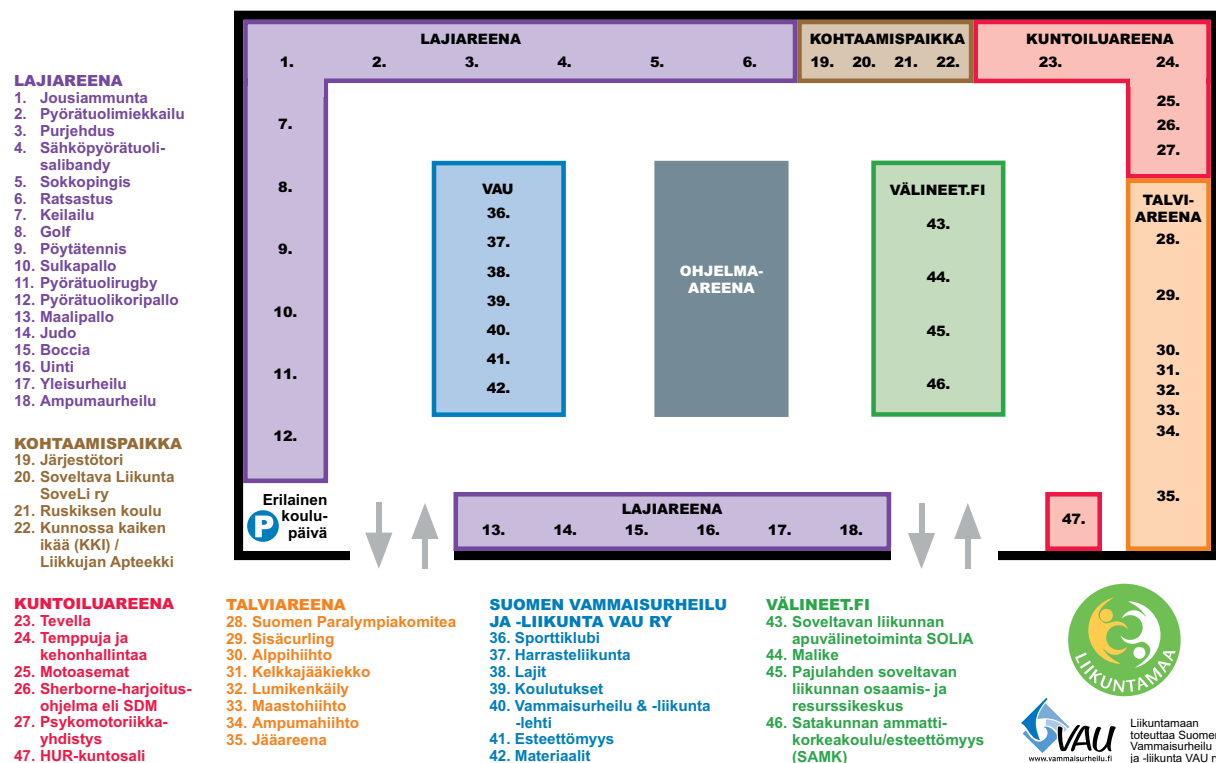
Tampereen Messu- ja urheilukeskus on puitteeltaan hyvä ja esteettömyyttä on huomioitu. Hallitilaa on riittävästi, jotta toimintapisteillä lajien ja aktiviteettien kokeilu on mahdollista. Ei kuitenkaan riitä, että tapahtuma-, wc-, ruokailu- ja kahvilatilat ovat esteettömiä. On huomioitava, että Liikuntamaassa henkilökunta on eri tavoin liikkumis- ja toimintaesteisiä, jolloin varasto-, puku-, sosiaali- ja muihin henkilökunnan tiloihin käynnin on oltava myös esteetöntä ja toimintaan liittyvät toiminnot saavutettavia. Nämä kaikki on pystytty huomioimaan.

Tapahtumapaikka vuokrataan messujen ajaksi. Toimijoita on useita ja eri toiminnoista vastaavat eri yritykset tai tahot. Vaikka esteettömyys ei ole mielipide, se tarkoittaa joskus eri tahoille eri asioita. Asioiden varmistaminen kannattaa. Seuraavassa muutama esimerkki: Ruokailun järjestäjän kanssa on varmistettava, että esimerkiksi noutopöydässä ruoat ja juomat ovat tarpeeksi matalalla ja otettavissa. Emme halua korkeita pystypöytiä, koska ne eivät sovellu apuvälineenkäyttäjille ja lyhytkasvuksille. Asioiden tulisi olla tapahtumatilassa samassa järjestyksessä koko messujen ajan, jotta näkövammaiset pystyvät muistamaan mitä sijaitsee missäkin. Nämä ovat pieniä asioita, jotka ovat sujuvuuden ja henkilöiden omatoimisuuden kannalta erittäin tärkeitä. Lisäksi sähköjohdot ovat vedettävä hallissa niin, etteivät ne aiheuta vaaratilanteita. Liikuntamaan korkea esiintymislava oli ennen haastava, sillä eri tavoin liikkuvien esiintyjien oli päästävä lavalle. Ratkaisuna oli rakentaa ramppi tai hissi. Rakenteiden piti olla turvallisia ja määräysten mukaisia, joten oma haasteensa siinäkin. Tämä on ratkaistu esteettömäksi siten, että lava on nykyisin lattiatasossa oleva parkettialue, joka on

rajattu tuoli- eli katsomoaluein. Huomioitavaa on äänentoiston kovaäänisten sijoittelu, jotta ne eivät aiheuta törmäysvaaraa. Ihanteellista olisi myös, että henkilöt pysyisivät eri toimijatahoissa pitkään samoina oppien esteettömyyden tärkeyden sekä perehdyttään seuraajansa. On hyvä kuitenkin varmistaa, että esteettömyysasiat ovat siirtyneet henkilöltä toiselle. "Luota, mutta varmista" on motto, joka toimii.

Tapahtumapaikalle pääsy esteettömästi tärkeää. Yhteydet Tampereelle ovat hyvät, joten messukävijät tulevat kauempaakin. Rautatieaseman ja messuhallin välille Apuvälinemessujen järjestäjä on järjestänyt maksuttoman bussikuljetuksen. Bussit ovat matalalattiabusseja, jolloin muun muassa eri apuvälineillä on helppo päästä bussiin. Aikataulut löytyvät etukäteen Apuvälinemessujen nettisivuilta, jolloin matkan suunnittelu voi alkaa hyvissä ajoin.

## LIIKUNTAMAA 2013 Tampereen Messu- ja Urheilukeskus E-halli



Liikuntamaa 2013 -pohjakartta.

### Toimintapisteet

Liikuntamaa toteutetaan suuressa hallissa, johon rakennetaan erilaisia toimintapisteitä. Eri pisteet on rakennettu niin, että kävijät kokevat elämyksiä ja rohkeasti uskaltavat kokeilla jotain itselleen uutta. Motivointuneet ja innostuneet ohjaajat osaavat soveltaa lajia tai aktiviteettia eri toimintakykyisille henkilöille. Ohjaajat voivat olla lajin tai aktiviteetin harrastajia, urheilijoita, valmentajia tai tuomareita. Lisäksi mukana on paljon opiskelijoita, jotka ovat oppimassa uutta ja apukäsinä pisteillä.

VAU ry liikuttaa näkö-, liikunta-, ja kehitysvammaisia sekä elinsiirron saaneita henkilöitä. Tämä vaikuttaa osaltaan toimintapisteillä kokeiltavien lajien ja aktiviteettien valintaan. Myös yhteistyö eri lajiiltojen ja muiden tahojen kanssa vaikuttaa asiaan – siis se, mitä heillä on annettavaa Liikuntamaan tarjontaan. Tavoitteena on

löytää jokaiselle kohderyhmälle jokin laji. Mukaan otetaan myös lajeja, jotka eivät ole varsinaisia vammaisurheilulajeja tai joiden harrastaminen on vasta alussa. Näin taataan monipuolinen tarjonta niin lajeissa kuin niissä käytettävissä välineissäkin.

Toimintapisteiden sijainti ja koko suunnitellaan siten, että tilaa olisi reilusti, paikka olisi esteetön ja siihen olisi helppo tulla. Liikuntamaan toimintapisteet on sijoitettu hallin reunoille. Keskellä on esiintymisalue. Näin saadaan kulkuväylät mahdollisimman leveiksi, jotta esimerkiksi sähköpyörätuolit mahtuvat hyvin ohittamaan toisensa.

## **Liikuntamaan esteettömyysnäkökulmat**

Liikuntamaan esteettömyyttä tarkastellaan näkemisen, kuulemisen, liikkumisen ja ymmärtämisen kannalta. Seuraavassa on jokaiselta osa-alueelta muutamia esimerkkejä.

### **Näkeminen**

Liikuntamaassa kiinnitetään huomiota valaistukseen ja kontrasteihin sekä kohokarttaan. Kohokartat ovat kolmiulotteisia, käsin tunnusteltavia kuvauksia eri paikoista. Näkövammaisen kävijä voi tunnustella kohokartan avulla missä mitäänkin on Liikuntamaassa. Kohokarttoja voi olla useampia tai ainoa kohokartta tulee sijoittaa sisääntulon läheisyyteen. Lisätietoja saa Näkövammaisten keskusliitosta.

On muistettava, että näkövammojen kirjo on heikkonäköisestä täysin sokeaan. Heikkonäköistä henkilöä auttavat muun muassa hyvät tummuuskontrastit eli esimerkiksi musta teksti keltaisella pohjalla. Opasteet isoilla fonteilla ja hyvillä kontrasteilla auttavat monia selviytymään paikasta toiseen itsenäisesti. Tarvitaan selkeät kulkuväylät, jolloin valkoinen keppi ei takerru johtoihin tai väylällä ei ole esteitä. Liikuntamaassa sijoitettiin kulkuväylän reunaan toimintapisteistä kertovat A-ständit. Sittemmin todettiin, että A-ständin alareunassa oli aukko, johon valkoinen keppi menee ja käyttäjä ei sitä huomaa ennen kuin törmää itse ständiin. Nopeana ratkaisuna alareuna teipattiin kiinni, jolloin keppi törmää ständiin ennen kuin ihminen. Ratkaisu on pieni ja edullinen.

Ohjaajat pisteillä ovat myös tärkeässä roolissa: heidän pitäisi osata opastaa ja muistaa kertoa kaikki. Myös pisteen, tekemisen ja välineen kuvailu on tärkeää ennen tekemisen aloittamista. Myös kysymällä selviää hyvin pitkälle ohjaajan roolissa. Jos henkilöllä on esimerkiksi mukanaan opaskoira, on hyvä selvittää koiran paikka tekemisen aikana.

### **Liikkuminen**

Liikkumisessa huomioidaan esimerkiksi erilaiset apuvälineen käyttäjät, jotta tilaa olisi mahdollisimman hyvin. Toimintapisteillä kulkusuunnat ja välineiden sijoittelu mietitään etukäteen, jotta toimiminen ja kokeileminen onnistuvat apuvälineen kanssa. Ohjaajat koulutetaan avustamaan oikein ottein aktiviteeteissä, joissa apuvälineestä pitää siirtyä liikuntavälineeseen, vaikka henkilö ei pysty siihen itsenäisesti.

Sisään- ja uloskäynnit halliin pidetään avoimina, selkeinä ja havaittavina. Tilasta riippuen turvallisuussäädökset määrittelevät, voidaanko ovet pitää avoinna vai pitääkö niiden olla suljetut.

## **Ymmärtäminen**

Kaikki messuilla kävijät eivät osaa lukea tai ymmärrä kirjoitettua tekstiä. Ihmiset ovat hyvin erilaisia oppijoita vammasta tai vammattomuudesta riippumatta. Myös kielitaidon puute voi olla esteenä toimimiselle. Messuilla kiinnitetään opasteisiin huomiota. Niistä hyötyvät kaikki, eivät vain näkövammaiset. Opasteita tulee olla tarpeeksi, ja asioita voi korostaa nuolilla ja kuvilla. Liikuntamaasta tehdään kartta, josta hahmottaa asioiden sijoittelua: missä mitäkin tapahtuu. Värein on koodattu samankaltaista tekemistä: esimerkiksi palloilulajit vihreällä, kuntoilulajit ja aktiviteetit oranssilla ja niin edelleen. Toimintapisteissä tekeminen on opastettu kuvilla ja tekstillä. Se helpottaa tekemistä, vaikka ohjaaja näyttäisikin mitä tehdään. Pisteellä merkitään mistä aktiviteetti alkaa tai mihin suuntaan pyöräradalla ajetaan. Tämä helpottaa myös ohjaajan työtä, kun kävijöitä pisteellä on yhtä aikaa paljon.

## **Kuuleminen**

Kuuleminen on yleisesti haastavaa yleisötilaisuuksissa, jos niihin liittyy lisäksi mikrofonin kautta puhuttua, kaikki muut äänet ylittävää infoa tai esiintymistä. Liikuntamaassa on esiintymislava, jossa tapahtuu koko ajan, ja äänentoisto on käytössä. Liikuntamaan tekijät ovat mukana lavatyöryhmässä, jotta voimme suunnitella kokonaisuutta, esimerkiksi sitä milloin mikrofontia käytetään ja kuinka kauan, ja voimmeko hyödyntää sitä omiin kuulutuksiin. Onko kuulovammaiset huomioitu eli onko esimerkiksi induktiosilmukka jollakin tietyllä alueella? Jos on, se merkitään aina selkeästi. Induktiosilmukka on kuulovammaisen apuväline, joka siirtää magneettikentän välityksellä äänen suoraan kuulolaitteen vastaanottokelaan. Induktiosilmukka vaatii siis mikrofonin puhumisen.

Liikuntamaahan on suunniteltu myös taustamusiikkia, mutta on todettu, että melua on jo yllin kyllin, joten sitä ei käytetä.

## **Saavutettavuus**

Esteettömyysasioiden ja -näkökulmien saavuttaminen vaatii muun muassa hyvää viestintää. Liikuntamaa on toki jo tunnettu, mutta silti laajaa viestintää tarvitaan. Liikuntamaasta tehdään oma flyer, jota jaetaan eri tilaisuuksissa. Viestintää on VAU:n omissa kanavissa (lehti, kirjeet, tiedotteet, facebook) sekä yhteistyökumppaneiden lehdissä. Apuvälinemessujen tiedotus on tärkeä, koska tapahtumat ovat rinnakkain. Puskaradio on erittäin tehokas, esimerkiksi jos kertojalla on hyviä kokemuksia messuilta aikaisemmilta kerroilta.

Viestintää on eri muodoissa, esimerkiksi tiedotteet word- ja pdf-tiedostoina, sillä näkövammaisten lukemisen apuvälineet vaativat tietyt tiedostomuodot. On tärkeää viestiä esteettömyystekijöistä, jotta osallistujat tietää minkälaiset puitteet odottavat tai tarvitseeko hän mahdollisesti oman avustajan, oppaan tai tulkin mukaan. Myös pohjakartan julkaiseminen etukäteen auttaa hahmottamaan tapahtumapaikkaa. Kohokartan sijainnista ja olemassaolosta on hyvä mainita etukäteen. Eri tapahtumien jälkeen on kuullut puhuttavan, että voi kun olisin tiennyt, että... Silloin tuntuu, että viestinnässä on ollut aukkoja. Miten kaikki hyvät esteettömyysasiat saavuttavat kävijän ennen messuja?

Messujen lippuhinta ollut erittäin edullinen ja ilmaislippuja on paljon jaossa. Hinnan ei pitäisi olla este osallistumiselle.

## **Palaute**

Liikuntamaasta kerätään palautetta eri tavoin: haastattelemalla ja kirjallisesti; kävijäpalautetta molempien messujen osalta ja jälkipalautetta sähköpostitse. Palautteet ovat tärkeitä, jotta tapahtumaa voidaan kehittää. Vain siten tiedetään osallistujien ideat ja muutostarpeet, joita me, tekijät, voimme kehittää ja toteuttaa tulevaisuudessa. Palautetta on tärkeää antaa sekä saada.

---

**Tiina Siivonen** on Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n tapahtumakoordinaattori, joka vastaa erilaisten tapahtumien ja koulutusten järjestämisestä. Hän on ollut mukana toteuttamassa Liikuntamaata useana vuonna.

---



# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Jokaisella on oikeus esteettömyyteen: henkilökunnalla, vapaaehtoisilla, urheilijoilla, katsojilla jne.
- Varmista oheispalvelujen esteettömyys:
  - » ruokailu
  - » wc:t
  - » pukeutumistilat.
- Kohokuva tapahtuma-alueesta helpottaa tilan/ paikan hahmottamista.
- Käytä kartoissa sekä alueiden eri osissa värikoodeja.
- Käytä vapaaehtoisia tapahtuman yleisavustajina (esimerkiksi opiskelijat voivat suorittaa opintoja vapaaehtoistehtävissä).
- Noudata turvallisuussäännöksiä.
- Käytä taustamusiikkia harkiten – musiikki tekee kuunteluympäristöstä hankalamman.
- Huomioi ruudunlukuohjelmien käytettävyys internetsivustolla.
- Markkinoi tapahtumaa erilaisille yhteisöille. Ne voivat järjestää esimerkiksi yhteiskuljetuksen, joka helpottaa monen osallistumis päätöstä.





# Luontotapahtuman soveltaminen vaikeavammaisille retkeilijöille

Susanna Tero ja Tanja Tauria

*Ihmisillä on luontoa kohtaan samanlaisia tarpeita rajoitteistaan riippumatta. He haluavat rauhoitua ja pysähtyä, kokea merkityksellisiä asioita ja olla yhtä luonnon kanssa. Luonto kiinnostaa yhä enemmän myös vaikeavammaisia ihmisiä, ja siksi tarvitaan osaamista, joka mahdollistaa luontaelämykset myös heille.*

Monilla vaikeavammaisilla ihmisillä on hyvin vähän kokemuksia luonnosta. Heille ei ole tarjottu mahdollisuuksia niihin, ja monen on hyvin vaikea itse vaikuttaa tilanteeseen. Käsitys asioista, omasta itsestä ja omista voimavaroista voi syntyä vain kokemusten ja osallistumisen kautta.

Malike on Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n toimintaa ilman diagnoosirajoja. Päämääränämme on edistää vaikeavammaisten lasten ja aikuisten oikeuksia ja mahdollisuuksia osallistua heidän itsensä merkitykselliseksi kokemaan tekemiseen. Toiminnassamme vaikeavammaisella tarkoitetaan henkilöä, joka tarvitsee liikumiseen apuvälinettä ja toisen ihmisen tukea. Tavoitteenamme on lisätä tietoa ja vaikuttaa osallistumista edistäviin asioihin ja tarjota kohderyhmälle osallistumisen mahdollisuuksia sekä toimintavälineitä, tietoa ja ohjausta. Vaikeavammaisten osallistuminen luontotapahtumiin on pohjimmiltaan kiinni tahdosta ja halusta ratkaista haasteita aidossa ympäristössä. Jotta voi ymmärtää, huomioida ja hyväksyä erilaisuutta, täytyy olla rohkea ja kohdata ihmiset tasavertaisena.

## Tahto ratkaista haasteita

Esteettömyyden yhtenä lähtökohta on sosiaalinen esteettömyys, jossa on kyse asenteista ja tahdosta. Asenteet nousevat tiedosta ja tietämättömyydestä, ja ne ratkaisevat, miten sosiaalinen esteettömyys käytännössä toteutuu. Esteettömyys parantaa ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa, edistää ihmisoikeuksien toteutumista sekä vähentää osaltaan syrjintää ja syrjäytymistä. Se on tärkeä konkreettinen tapa edistää erityisesti vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta. Sosiaalinen esteettömyys on meidän jokaisen vastuulla.



Jokamiehen oikeudet kuuluvat kaikille. Pitkävartinen tarttumapihti toimii apuvälineenä sienestyksessäkin.  
Kuva: Topi Ylä-Mononen

Sosiaalisesti esteettömässä toiminnassa jokainen tuntee olevansa tervetullut ja tulee kuulluksi itsenäisenä toimijana, vammastaan huolimatta. Jokaisella on oikeus liikkua, toimia ja kulkea luonnossa, joko omilla kyvyillään tai toisen ihmisen tuella, tarvittaessa apu- ja toimintavälineitä hyödyntäen. Sosiaalisen esteettömyyden lisäksi tarvitaan keinoja ja ratkaisuja fyysisten esteiden voittamiseksi. Rakennetun ympäristön ja luonnon ympäristön esteettömyyttä tulee tarkastella monitahoisesti liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen näkökulmasta. Vaikeavammaisten osallistumista luontoliikuntaan ja mahdolltomiltakin tuntuviin asioihin voidaan madaltaa riittäväillä avustajaresursseilla, apu- ja toimintavälineillä sekä toimivilla kuljetuspalveluilla.

Kun vaikeavammaisen henkilö saa itse olla aktiivinen toimija, luontokokemukset voivat todella luoda hyvinvointia ja elämyksiä – kaikille aisteille.

## **Hyvä suunnittelu takaa onnistuneen ja turvallisen luontotapahtuman**

Luontotapahtuman suunnittelun tulee lähteä liikkeelle siitä, että jokaisella vaikeavammaisella retkeläisellä on mahdollisuus osallistua aktiivisesti tarvitsemallaan tuella. Etukäteistiedot retkeläisten erityis- ja avustustarpeista sekä apuvälineiden käytöstä auttavat suunnittelussa ja toteutuksessa. Tietojen perusteella pystytään suunnittelemaan henkilökohtaisten avustajien lisäksi tarvittavat yleisavustajat sekä olosuhteisiin tarvittavat

apu- ja toimintavälineet. Mahdolliset apu- ja toimintavälineet tulee varata riittävän ajoissa, jotta ne saadaan käyttöön haluttuna ajankohtana. Välineiden varausten ja kuljetusten hoitamisesta tulee sopia selvästi: kuka varaa, kuka hoitaa kuljetuksen, kuka ohjaa välineiden käytön.

Aikataulutuksesta tulee suunnitella riittävän väljä, jotta kokemuksesta tulee kiireetön ja todelliseen pysähtymiseen ja nautiskeluun jää aikaa. Alkuvalmistelut, esimerkiksi pyörätuolista siirtyminen maastoliikkumisen välineisiin ja yksilöllisten ratkaisujen löytäminen, voivat viedä yllättävän paljon aikaa. Myös ruokailuihin ja muihin päivittäisiin toimintoihin tulee varata huomattavasti enemmän aikaa kuin vammattomien osallistujien kanssa.

Reittejä suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että reitin pituus vastaa osallistujien toimintakykyä ja voimavaroja sekä soveltuu käytettäville apu- ja toimintavälineille. Etukäteen tehty kartoitus reiteistä ja sen varrella käytettävistä palveluista ja rakennuksista antaa lähtökohdat suunnittelulle ja koko luontotapahtuman toteuttamiselle. Fyysiseen esteettömyyteen voidaan vaikuttaa jo yksinkertaisilla asioilla: pidetään kulkuväylät avoimina, kulkuväylät mahdollisimman leveinä ja kovapintaisina, varmistetaan tiloihin pääsy esimerkiksi siirrettävien luiskien avulla ja varmistetaan ovien leveyden riittävyys eri tiloihin. Sääolosuhteiden muuttuessa reitit on tärkeä tarkistaa vielä samana päivänä. Esimerkiksi voimakas tuuli, kaatunut puu, sade, lumi tai jää voi muuttaa reitin esteettömyyttä nopeasti.



Sääolosuhteet voivat muuttua jäällä nopeasti. Reitti on tärkeä varmistaa yön jäljiltä.  
Kuva: Janne Ruotsalainen

Reitillä lyhyet vaativat kohdat voivat olla osallistujille merkityksellisiä, joten niitäkin voi sisällyttää reitille sopivina paloina turvallisuus huomioiden. Haastavat kohdat tukevat yhteisiä kokemuksia, joissa tarvitaan yhteiseen hiileen puhaltamista, kannustamista ja tsemppausta. On tärkeä luoda vaikeavammaiselle retkeilijälle tunne, että ilman hänen panostaan ei selvitä. Tilanteen vaikuttavuus muodostuu sitä voimakkaammaksi, mitä lähemmin retkeläinen voi itse osallistua tekemiseen. Pienetkin tehtävät voidaan kokea hyvin voimakkaaksi erityisesti silloin, kun niitä ei ole ollut mahdollisuus kokea aikaisemmin. Tällaisia tilanteita voi olla esimerkiksi osallistuminen nuotion sytyttämiseen ja puiden kuljettaminen sylissä.

Reittiä suunniteltaessa on tärkeä kiinnittää huomiota huoltotilojen läheisyyteen sekä mahdollisuuteen liikkua huoltoautolla taukopaikoille tai niiden välittömään läheisyyteen. Huoltoauton käyttö mahdollistaa tarvittaessa esimerkiksi retkeläisen oman pyörätuolin kuljettamisen taukopaikalle. Lisäksi tulee suunnitella paikat, joihin voi hätätilanteessa ohjata ensiapuhenkilöstön ja pelastuskaluston saapumisen.

Ruokailut retkillä vaativat myös hyvää suunnittelua ja retkeläisiltä tarvittavia ennakkotietoja. Erityisruokavalioiden lisäksi vaikeavammaisissa retkeläisissä saattaa olla henkilöitä, jota tarvitsevat ruuan esimerkiksi soseutettuna ja ruokailuun nokkamukia. Retken järjestäjä vastaa ruokavaliosta, mutta retkeilijät voivat ottaa omat yksilölliset ruokailuvälineet mukaansa. Tapahtuman järjestäjän on syytä muistuttaa niistä etukäteen. Oleellista on, että osallistujat saavat totuudenmukaisen ennakkotiedon olosuhteista ja toimintaympäristöstä. On tärkeä kertoa haasteista totuudenmukaisesti ja kuvata ympäristö sekä mahdolliset rakenteet, joissa tullaan toimimaan. Haastavistakin tilanteista selvittää onnistuneesti, kun tilanteisiin pystytään ennalta varautumaan. On tärkeä myös kertoa keinoista, joilla haasteita pyritään madaltamaan: esimerkiksi, että taukopaikalle on pystytetty teltta, jossa on retkisänky lepoa varten sekä retkivessa.

Retkeläiset on tärkeä ohjeistaa myös säänmukaiseen vaatetukseen, sillä kaikki eivät ole tottuneita luonnossa liikkujia, ja monien on vaikea arvioida tarvittavaa vaatetusta. Luontotapahtuman järjestäjän on myös hyvä varautua ylimääräisillä huovilla, lämpöpusseilla, taljoilla ja sadeviitoilla.

Turvallisuussuunnitelma toimii parhaimmillaan käsikirjoituksen tapaan ja on hyvä työkalu suunnittelun pohjaksi. Vaaratilanteita voi vähentää arvioimalla mahdolliset riskit etukäteen turvallisuussuunnitelmaan. Sen tekeminen pohjautuu lakiin omaehtoisesta turvallisuuden vastuusta sekä kuluttajaviraston antamiin ohjeisiin turvallisuussuunnitelman laatimisesta ja siitä vastaamisesta. Riskejä ei tarvitse korostaa, mutta ne on hyvä tunnistaa.

Maksullisissa tapahtumissa hyvän käytännön mukaista on, että pääsymaksua ei peritä avustajilta ja tulkeilta. Moni vaikeavammaisen henkilö ei pysty osallistumaan ilman avustajaa ja/tai tulkkia. Heiltä perittävät osallistumismaksut voivat nousta osallistumisen esteeksi.



Katamaraanipuilla voidaan yhdistää kaksi kanoottia toisiinsa ja siten vakauttaa niitä. Kanootin tai kajakin melontaturvallisuutta voidaan lisätä sivukellukkeilla. Kuva: Topi Ylä-Mononen

Hyvä suunnittelu, etukäteisvalmistelut ja positiivisen ilmapiirin luominen takaavat onnistuneen ja turvallisen luontotapahtuman.

Muistilista retken suunnitteluun:

- Selvitä retkeläisten erityis- ja avustustarpeet sekä apuvälineiden käyttö.
- Arvioi lisäavustajien tarve.
- Arvioi tarvittavien apu- ja toimintavälineiden tarve. Varaa välineet ja suunnittele niiden kuljetukset.
- Suunnittele ja tarkista reitit etukäteen kohderyhmä huomioiden, tauota sopivasti. Muista myös varasuunnitelma.
- Järjestä tarvittaessa esteetön wc ja lepopaikka.
- Suunnittele ruokailut, muista erityisruokavaliot.
- Sovi ja tarvittaessa tilaa mahdolliset kuljetuspalvelut.
- Suunnittele riittävän väljä aikataulu.
- Suunnittele selkeä työnjako järjestäjien kesken, jaa tehtävät.
- Laadi turvallisuussuunnitelma, muista huolto- ja ensiapureitit.
- Ohjeista retkeläiset etukäteen: mitä ja missä tapahtuu, retken arvioitu kesto, sään mukainen varustus, henkilökohtaiset lääkkeet ja ruokailun apuvälineet.

Malike vuokraa vaikeavammaisille soveltuvia apu- ja toimintavälineitä. Suomessa vuokrattavissa olevat vammaisurheilun ja -liikunnan sekä vaikeavammaisille soveltuvat apu- ja toimintavälineet on pyritty kokoamaan välineet.fi -sivustolle. Sivusto on toimintavälineitä sekä vammaisurheilun ja -liikunnan apuvälineitä vuokraa-

vien tahojen yhteinen verkkopalvelu. Tarkoituksena on helpottaa asiakasta löytämään yhdestä osoitteesta sopiva, juuri hänen tarvitsemansa apu- tai toimintaväline. ([www.valineet.fi](http://www.valineet.fi)) Malike järjestää myös Ulos talosta, pois pihasta -toimintavälinekoulutusta, jossa on mahdollisuus opetella käytännössä välineiden käyttöä.

---

**Tanja Tauria** (liikunnanohjaaja, toimintaterapeutti, kauppateknikko) työskentelee Malike-toiminnan verkostokoordinaattorina Kehitysvammaisten Tukiliitossa. Tauria on toiminut lähes koko työuransa 1980-luvulta asti moninaisissa ohjaus-, suunnittelu- ja kehittämistehtävissä vammaisten ja vaikeavammaisten osallistumisen edistämiseksi.

**Susanna Tero** työskentelee Malike-toiminnan esimiehenä Kehitysvammaisten Tukiliitossa. Tero on toiminut pitkään erilaisissa suunnittelu- ja kehittämistehtävissä vaikeavammaisten lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien edistämiseksi.

---

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Osallistumisen ja uusien elämysten mahdollistaminen on erittäin palkitsevaa järjestäjälle.
- Toimijoiden asenne ratkaisee tapahtuman sosiaalisen esteettömyyden tason.
- Jokaisen vastuulla on saada muut tuntemaan olonsa tervetulleeksi.
- Jokaisella on oikeus osallistua tapahtumiin sillä avustuksella, mikä hänelle on tarpeen.
- Suunnittele etukäteen henkilökohtaisten avustajien sekä yleisavustajien määrä.
- Lisää tapahtumaan/reitille haastavia osuuksia todellisten uusien kokemusten syntymiseksi.
- Väljä aikataulu tekee tapahtumasta mukavan ja turvallisen.
- Arvioi etukäteen miten sääolosuhteiden muutokset vaikuttavat tapahtuma-alueeseen/reittiin.
- Arvioi mahdolliset riskit etukäteen ja varaudu niihin.
- Muistuta osallistujia henkilökohtaisista apuvälineistä ja lääkkeistä sekä säänkestävästä pukeutumisesta.
- Henkilökohtainen avustaja tai tulkki osallistuu tapahtumaan ilmaiseksi avustettavansa seurassa.





# Vaikeavammaisten retkikunta saaristossa

Susanna Tero ja Tuula Puranen

*Malike järjesti vaikeavammaisille ikimuistoisen retken Raumalla sijaitsevalle Kylmäpihlajan majakalle ja Merikarvian Ouraluotoon elokuussa 2010. Retki osoitti, että oikea asenne on kaiken mahdollistaja. Portaat, kynnykset, kivikot ja kapeat pitkospuut ovat vain haasteita, ei esteitä.*

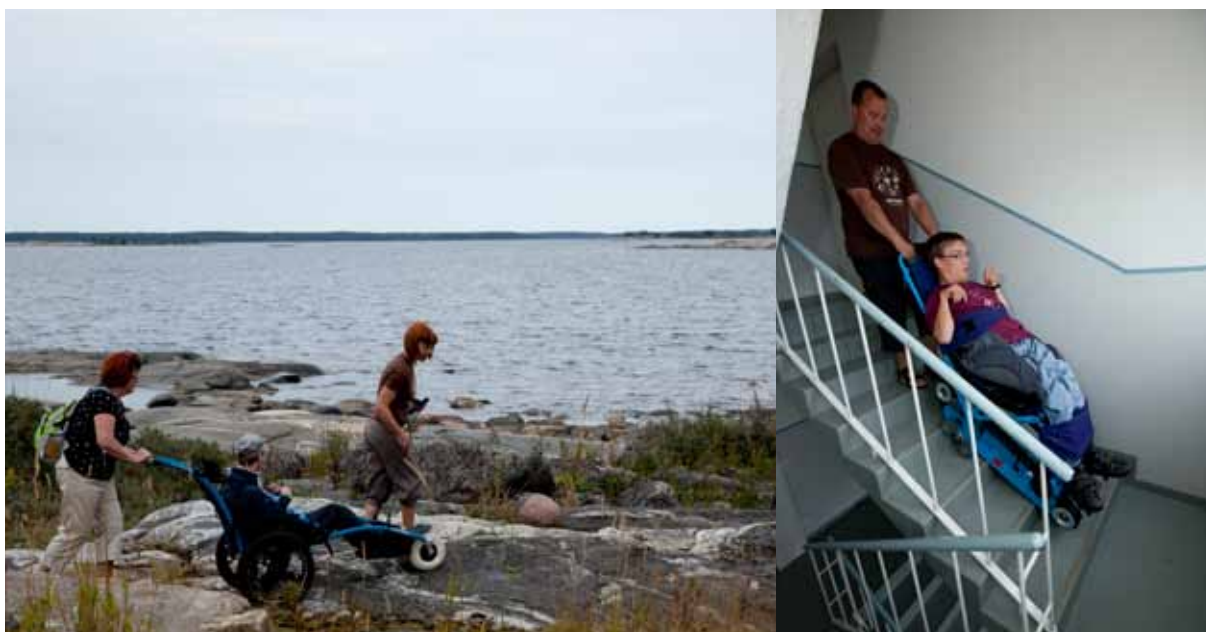
Retkikuntaan kuului kuusi vaikeavammaista aikuista avustajineen. Retkeilijöistä kolme käytti pyörätuolia aina, kaksi tarvittaessa ja yksi liikkui kävellen, mutta tarvitsi liikkumiseen toisen ihmisen tukea. Retken tavoitteena oli tarjota vaikeavammaisille uusia kokemuksia sekä saada kokemuksia liikkumis- ja retkeilymahdollisuuksista saaristossa.

Maliken vuotta aikaisemmin tekemä katselmus Kylmäpihlajalle ja Ouraluotoon nosti esiin retkikuntaa kohtaavat haasteet. Ratkaistavia haasteita riitti: kuinka pyörätuoleilla päästään eri aluksiin, kuinka saavutetaan 36-metrinen majakan huippu sadan rapun päässä, kuinka hoidetaan kulkeminen majakan eri kerroksiin oleviin hotellihuoneisiin? Entä kun vessaan ja saunaan ei mahdu pyörätuolilla ja pitkospuut ovat liian kapeat? Mistä saadaan bussi tai taksit, joihin mahtuu koko retkikunta pyörätuoleineen? Silti järjestäjät päättivät toteuttaa reissun. Haasteita pohdittiin yhdessä eri palvelualan yrittäjien kanssa. Pala palalta asiat saatiin ratkottua ja suuren meriseikkailun toteutuminen alkoi olla totta.



Siirrettävistä luiskista on apua monessa paikassa. Kuvat: Janne Ruotsalainen

Retkeilijät kokoontuivat Suojan satamaan Raumalle ja siirtyivät siitä paikallisen yrittäjän alukselle. Alukseen siirtymistä helpotti Maliken mukana tuoma luiska. Aluksen sisällä matkustajat piti nostaa kynnyksen yli, samoin muutamissa portaissa. Matkaan lastattiin porraskiipijä, kuiva-wc, luiskat, maastopyörätuoli, rollaattori ja matkalaukut. Lastaamisen jälkeen alus lipui merelle ja taakse jäivät sataman nosturit ja kontit. Matka kohti majakkasaarta oli alkanut!



Kylmäpihlajan majakkasaareen pääsi tutustumaan Hippo Campe -maastopyörätuolilla. Toisessa kuvassa Benny Talling porraskulkijan kyydissä matkalla kohti majakan huippua. Kuva: Janne Ruotsalainen

Kylmäpihlajan leveät ja tasaiset kulkureitit mahdollistavat pyörätuolilla liikkumisen. Saaren melko laakeisiin kallioihin pääsi tutustumaan muun muassa maastopyörätuolin avulla. Majakkaan sisäänpääsyä helpottivat myös siirrettävät luiskat.

Retkeilijät saavuttivat majakan huipun porraskulkijan, siirtoistuimen ja avustajien avulla. Porraskulkija eteni tasaisesti kumisten telojen ansiosta. Porraskulkija kulkee suorissa portaissa, mutta ei kierreportaissa. Kaksi ylintä porraskiipijä kuljettiin siirtoistuimen avulla. Pyörätuoli oli kannettu lihasvoimin jo aiemmin majakan taksanteelle. Huipulta näkyi sinistä taivasta ja sinistä merta silmän kantamattomiin. Ohi lipui hiljalleen rahtilaivoja saattaja aluksineen. Huippu oli valloitettu!

Porraskulkija oli vuokralla Apuväline Lähdemäki Oy:stä, ja he antoivat myös laitteen käyttökoulutuksen. Porraskulkijan soveltuvuus majakan rappusiin oli testattu etukäteen.



Majakan huipulla riitti ihmeteltävää. Kuva: Janne Ruotsalainen

Kylmäpihlaja tarjosi retkeilijöille mahdollisuuden majoittua majakkahotellissa, nauttia saaristolaisleipää kalakeiton kera, tutustua uusiin ihmisiin, tähyillä merelle majakan huipulta, koettaa kalaonnea leveällä laiturilla sekä illan hämärtyessä iltanuotiolla odotella majakan valojen syttymistä. Taustalla aallokon loiske, ilmassa meren tuoksu!

Seuraavana päivänä retkikunnan matka jatkui satamasta autoilla Rauman Merimuseon kautta kohti Merikarvian satamaa ja sikäläisen paikallisen yrittäjän aluksella kohti Ouraluotoa. Aluksella oli jo ennen retkikunnan saapumista kuljetettu kaikki tarvittava: eväät, kota rankoineen, telttavessa, telttasauna lauteiden kera, maastoliikkumisen välineet – lasti oli mahtava näky.



Lasti matkalla Ouraluodolle. Kuva: Susanna Tero

Ouraluodon taustajoukoissa ahersi Möhkön luontopalveluyrittäjät. He vastasivat ruokailujen järjestämisestä sähköttömällä saarella ja huolehtivat, että kaikki sujui. Tavarat oli kannettu rannasta kapeita pitkospuita pitkin, mutta mitään ei ollut rakennettu valmiiksi. Telttasauna, kota ja telttavessa odottivat retkikuntaa töihin, jokaisen panosta tarvittiin!

Karu Ouraluoto antoi ensisilmäyksellä todellisen vaikutelman siitä, mitä tuleman piti: kivikkoa, pitkospuita ja katajikkoja. Liikkumista helpotti muun muassa yksirenkainen maastokärry, sillä pyörätuolilla liikkuminen ei Ouraluodolla onnistu. Matka laiturilta leiriin oli lyhyt, mutta sitäkin kivikkoisempi. Leirin tukikohtana toimi kolmessa kerroksessa kohoava Luotsitupa ja parin rappusen takana oleva Ryssänkasarmi. Siirrettävistä luiskista oli jälleen apua.

Yhteisvoimin leiri oli pian pystyssä telttasaunaa, telttavessaa ja kotaa myöden. Tanner oli täynnä makuupusseja, telttapatjoja, kassia ja nyssykkää. Kaikille löytyi tarvitsija.



Ouraluodolla telttasauna lämpää takavasemmalla, kota toimii ruokailun tukikohtana. Sen takana telttaves-sa. Rakennus oikealla on Ryssänkasarmi, johon pyörätuolia käyttävät retkeläiset majoittuivat. Loput asuivat luotsituvassa, jonka ikkunasta näkymä avautuu. Kuva: Janne Ruotsalainen

Ouraluoto tarjosi luonnon rauhaa ja hiljaisuutta, syysmuuttoon satapäin kokoontuvien joutsenten laulua, kosteita löylyjä telttasaunan lämmössä, mieleen painuvia hetkiä, ulkona nautittuja aterioita. Mitä muuta onnistuneelta luontotapahtumalta vielä voisi toivoa?



Toiminta- ja apuvälineet sekä avustajat mahdollistavat liikkumisen haastavassakin ympäristössä.  
Kuvat: Janne Ruotsalainen

---

**Susanna Tero** työskentelee Malike-toiminnan esimiehenä Kehitysvammaisten Tukiliitossa. Tero on toiminut pitkään erilaisissa suunnittelu- ja kehittämistehtävissä vaikeavammaisten lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien edistämiseksi.

**Tuula Puranen** työskentelee vapaana kirjoittajana, toimittajana sekä erä- ja luonto-oppaana (AT). Puranen on myös tutkija; tiedotusopin väitöskirja lähestyy loppusuoraa. Hän on myös tutkinut Maliken toimintaa vuosien ajan ja kirjoittanut siitä artikkeleita.

---

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Oikealla asenteella esteet muuttuvat haasteiksi.
- Selvitä etukäteen millainen tapahtumaympäristö on ja millaiset olosuhteet siellä vallitsevat.
- Suunnittele toimivat apu- ja toimintavälineet jokaiselle osallistujalle.
- Varmista, että kaikki osallistujat ja tarvikkeet mahtuvat kuljettamiseen varattuihin kulkuneuvoihin.



# Elämyksellinen luontoretki International Outdoor Symposiumissa

Maija Koppanen

*Kansainvälinen soveltavan liikunnan seminaari International Outdoor Symposium kokosi Poriin lähes sata alan ammattilaista, opiskelijaa ja asiakasta 15–18.8.2013. Seminaari sisälsi kaksi teoriapäivää ja kaksi toiminnallista päivää. Toiminnallisina päivinä seminaariosallistujat pääsivät tutustumaan eri liikuntamuotojen kaikille avoimiin sovellutuksiin Yterin rannoilla ja niiden läheisyydessä. Yhtenä toiminnallisena lajipisteenä oli elämyksellinen luontoretki Langouran luontolavalla Preiviikin alueella.*



Toimintavälineiden testausta maasto-olosuhteissa.

Tehtävänäni oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kaikille avoin luontoretki. Luontoretki koostui kahdesta osasta; aistillisesta luontopolusta metsän siimeksessä sekä lintubongauksesta läheisellä esteettömällä luontolavalla. Retkelle osallistui kahtena eri päivänä yhteensä 14 seminaariosallistujaa ja 9 eri tavoin liikunta- tai toimintarajoitteista asiakasta.

Retken suunnittelu alkoi alueen kartoituksella ja sopivan kohteen valinnalla. Tärkeäksi kriteeriksi nousi tietenkin alueen saavutettavuus ja rakenteellinen esteettömyys, sillä alusta asti oli selvää, että retken tuli olla kaikille avoin. Retkeä suunnitellessa ei ollut vielä tiedossa, minkälaisia asiakasryhmät tulisivat olemaan. Alueen valinta oli lopulta hyvin selkeää, sillä Langouran esteetön luontolava oli juuri kunnostettu, ja oli myös tiedossa, että lavan läheisyyteen oli tulossa kesän aikana esteetön käymälä. Paikalle oli helppo saapua läheisen parkkipaikan ansiosta ja läheinen metsä soveltui aivan hyvin luontopolun merkkäamiseen. Metsässä kulki osittain kapeahko polku, mutta tiesin, että oikeilla apuvälineillä ja riittävällä avustuksella kuka tahansa pystyisi jopa poluttomassa metsässä kulkemaan.





Osallistujat tutustuvat lepakon pesäpönttöön.

Paikan valinnan jälkeen kiinnitin vielä lisää huomiota ympäröivään luontoon ja rakennettuun ympäristöön. Luontolavan vierestä lähti seuraavalle luontolavalle johtavat kapeat pitkospuut, joiden varrella pystyi tarkkailemaan muun muassa lintujen pesimistä. Yhteydenotto Porin kaupungin ympäristövirastoon johti siihen, että pitkospuita levennettiin osalta matkaa. Tämä mahdollistaa myös pyörätuolilla tai muulla leveämmällä apuvälineellä liikkumisen. Porin kaupunki oli esimerkiksi tavalla yhteistyössä tapahtuman mahdollistamisessa ja ympäristövirastossa otettiin erinomaisesti huomioon muitakin parannusehdotuksia esteettömyyden lisäämiseksi.

Retken suunnittelussa tärkeää on varautua riittävän hyvin äkillisiin muutoksiin ja huolehtia, että retki on kaikille turvallinen. Ennen retkeä tehdyt riskianalyysi ja turvallisuussuunnitelma ovat todella tärkeitä palasia turvallisen retken suunnittelussa. Turvallisuutta lisää myös henkilökunnan suhteuttaminen oikein osallistujien määrään. Soveltavassa liikunnassa hyvä suhdeluku on vähintään kaksi avustajaa yhtä asiakasta kohden. Ryhmäkoko on järkevää myös pitää suhteellisen pienenä, jotta luonnon tarjoamat aistikokemukset pääsevät paremmin esille eivätkä huku suuresta joukosta lähtevään hälinään.

Ulkoliikunta on aina säiden armoilla, joten oikea varustautuminen retkelle on huolehdittava riittävällä etukäteisinfollla kaikille osallistujille. Käytettävät välineet tulee tarkastaa ja huolehtia käyttökuntoisina retkipaikalle. Ensiapuvälineet tulee olla saatavilla ja kaikkien henkilökohtaiset lääkkeet mukana. Lisäksi mukaan tulee ottaa hygieniaan ja ruuan valmistukseen tarvittavat välineet. Ohjelma tulee suunnitella etukäteen, mutta aikatauluihin kannattaa jättää joustovaraa suuntaan jos toiseen. Luonnossa liikkua sää ja muut muuttuvat olosuhteet täytyy huomioida jatkuvasti.



Lintubongausta Kari Koivumäen johdolla.

Toiminnallisella osuudella oli kaksi tavoitetta: 1) Tutustuttaa alan ammattilaiset erilaisiin toiminnallisiin apuvälineisiin, joita Kehitysvammaisten tukiliitto ry:n Malike-toiminta paikalla esitteli. 2) Tarjota asiakkaille ja heitä avustaneille alan ammattilaisille elämyksellinen luontoretki aistillisella luontopolulla sekä lintuharrastajan ohjaamalla lintubongaustuokiolla. Alusta asti suunnitelman lähtökohtana oli tehdä toteutuksesta mahdollisimman hyvin hyödynnettävä jatkossakin. Lyhyehkön luontopolun varrella oli erilaisia toiminnallisia tehtäväpisteitä, joissa aisteja käyttämällä joko tunnusteltiin, maistettiin tai haisteltiin erilaisia asioita. Eräs seminaariosallistuja sanoikin, että aikoo viedä ideaa omaan työpaikkaansa ja järjestää heidän asiakkalleen vastaavan retken, nyt kun näki yhden esimerkin luontoretken toteutuksesta.



Makkaran grillausta metsäretken päätteeksi.

Parasta päivissä oli nähdä asiakkaiden kasvoilta ilo – esimerkiksi eräänkin asiakkaan päästyä kahdenkymmenen vuoden tauon jälkeen jälleen metsään. Nuotion ääressä paistetut makkarat kruunasivat retkipäivän, sillä mikäs sen parempaa kuin kunnon retkieväät räiskyvän tulen ääressä. Jos luonnossa liikkumisesta jää hyvä kokemus, haluaa sinne palata aina uudelleen ja uudelleen.

**Opinnäytetyö on luettavissa:** Koppanen, M. 2013. Soveltavan liikunnan seminaarin International Outdoor Symposiumin elämyksellinen luontoretki. AMK-opinnäytetyö. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013121020679>.

---

**Maija Koppanen** on sosionomi (AMK) ja liikunnanohjaaja (AMK), joka toteutti elämyksellisen luontoretken opinnäytetyönään Haaga-Helia ammattikorkeakoulun Vierumäen yksikköön osana liikunnanohjaaja (AMK) -opintoja vuonna 2013.

---

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Hyödynnä esteettömiksi rakennettuja ympäristöjä.
- Pidä aikataulu väljänä.
- Pidä osallistujaryhmät riittävän pieninä.
- Tarkasta kaikki välineet etukäteen.
- Muistuta osallistujia henkilökohtaisista lääkkeistä.
- Muista ensiapuvälineet.



# Kaasmarkun kaikille avoin laturetki

Tarja Niinisalo ja Riikka Tupala

*”Sain jokin aika sitten mielenkiintoisen kutsun: ”Ile, haluaisitko kokeilla rajojasi?” Vastasin, että riippuu haasteen laadusta ja sitten minulle kerrottiin, että kyseessä on hiihtäminen. Koska käytän pyörätuolia, niin kyseessä oli todellinen yllätys ja haaste. Olin vähän aikaa huuli pyöreänä ja pohdin, että voiko vaikeasti liikuntavammainenkin hiihtää.” (Koivunen 2013.)*

Näin kirjoitti porilainen runoilija Ilari Koivunen, joka ei liikuntavammansa vuoksi uskonut koskaan hiihtävänsä. Toisin kuitenkin kävi, kun hän maaliskuussa 2013 osallistui retkelle Ulvilan Kaasmarkussa. Tässä artikkelissa kerrotaan Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) sosiaalialan opiskelijan Tarja Niinisalon sekä Kaasmarkun kyläyhdistyksen yhteistyössä järjestämästä kaikille avoimesta laturetkestä.

## Ideasta toimitasuunnitelmaksi

Tarja Niinisalo etsi opinnäytetyölleen aihetta toiveenaan saada tehdä työ esteettömyyteen ja kaikille avoimen toiminnan kehittämiseen liittyen. SAMKin esteettömyyden ja saavutettavuuden tutkimusryhmässä aihetta pohdittiin yhdessä. Muotoutui idea toiminnallisesta opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena olisi edistää esteettömyyttä ja tuottaa esteettömyystietoutta sekä elämyksiä soveltavaa liikuntaa apuna käyttäen. Toiminnallisessa osuudessa järjestettäisiin kaikille avoin tapahtuma.

Niinisalon työhön muodostui kaksi päänäkökulmaa ja -tavoitetta:

1. Asiakasnäkökulma: Elämysten tuottaminen ja tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien edistäminen sekä yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen.
2. Yhteiskunnallinen näkökulma: SAMKin fysioterapiaopiskelijoiden esteettömyystietoisuuden lisääminen tapahtumaan kuuluneen toimintavälinekoulutuksen ja itse tapahtumaan osallistumisen myötä. Lisäksi laturetken järjestäjien ja muiden osallistujien esteettömyystietoisuuden laajentaminen kaikille avoimen tapahtuman myötä.

## KAIKILLE AVOIN LATURETKI



Esteettömyystietoisuuden lisääminen kaikille avoimen laturetken myötä (Niinisalo 2013, 6).

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutusajankohdaksi ja -paikaksi päätettiin Kaasmarkussa maaliskuun alussa järjestettävä Koko perheen laturetki -tapahtuma, johon osallistuttiin asiakasryhmän kanssa. SAMKin esteettömyyttä edistävässä hankkeessa oli juuri aloitettu yhteistyö Kaasmarkun kyläyhdistyksen kanssa laturetkireitin varrelle rakennettavaan esteettömään käymälään liittyen. Tämä oli yksi merkittävä yksityiskohta, mikä mahdollisti tapahtuman kehittämisen kaikille avoimeksi. Myös ajankohta oli otollinen, koska samalla viikolla retkipäivän kanssa SAMKissa järjestettiin Kehitysvammaisten tukiliitto ry:n Malike-toiminnan kehittämä toimintavälinekoulutus fysioterapeuttiopiskelijoille. Näin ollen avustajien määrä ja toimintavälineiden tuntemus oli taattu.

## **Turvallisuus ennen kaikkea**

Alkoi tapahtuman yksityiskohtaisempi suunnittelu. Opinnäytetyön toteuttaminen aloitettiin teoriatiedon hankinnalla ja teoriaosuuden kirjoittamisella, jotta tietotaito aiheesta karttui. Lisäksi Tarja Niinisalo otti yhteyttä tapahtuman järjestäjään ja keräsi kokoon sellaisen asiakasryhmän, jonka hän koki hyötyvän tällaisesta tapahtumasta eniten. Hän keskusteli jokaisen ryhmäläisen kanssa yksilöllisesti ja kertoi tulevasta tapahtumasta ja käytettävistä toimintavälineistä. Lisäksi jokaisesta retkelle osallistuvasta henkilöstä haluttiin tietää etukäteen hänen yksilölliset tarpeensa ja toiveensa, ikä, terveydentila, mahdollinen lääkitys, toimintakyky, käytössä olevat apuvälineet ja avustamisen tarve, fyysinen kunto sekä aikaisemmat liikuntakokemukset. Henkilökohtaisiksi avustajiksi valittiin henkilöitä, jotka tuntevat avustamansa asiakkaan hyvin ja ovat kokeneita avustamistyössä, koska tällaiseen tapahtumaan osallistuminen asiakkaiden kanssa oli myös avustajille uusi tilanne.

Retkipäivän organisoinnissa yksityiskohtainen suunnitelma on kaiken ydin. Turvallisuussuunnitelman tekeminen toimi hyvänä tarkistuslistana ja varmisti, että mahdollisimman monet asiat huomioitiin. Lisäksi suunnitelma auttoi tehtävänjaossa. Toimintaa suunniteltaessa on tärkeää myös ennakoida mahdolliset riskit sekä miettiä toimintatavat riskien varalle. Tämän vuoksi tehtiin myös riskianalyysi ja retkireittiin käytiin tutustumassa ennen tapahtumaa useamman kerran, reittiä valokuvaten. Valokuvista pystyttiin näyttämään avustajille mahdollisia vaarapaikkoja sekä asiakkaille, minkälaisessa ympäristössä tullaan liikkumaan.

Samalla viikolla tapahtuman kanssa järjestetyn toimintavälinekoulutuksen ansiosta avustamaan tulevat opiskelijat saivat tarvittavaa tietotaitoa muun muassa toimintavälineistä, siirtotekniikoista, asennon tuennasta ja toimintavälineillä liikkumisesta. Koulutuksessa Niinisalo kertoi tapahtumaan osallistuvista asiakkaista ja retkiryhmit jaettiin valmiiksi niin, että opiskelijat tiesivät, mitä välinettä tullaan käyttämään ja minkälaisia tukiratkaisuja mahdollisesti tullaan tarvitsemaan. Kaksipäiväisen teorian ja käytännön harjoittelun jälkeen opiskelijat toimivat avustajina ja huolehtivat asennontuennasta ja toimintavälineen säädöistä.



Opiskelijat harjoittelevat asennontuentaa ja toimintavälineiden käyttöä.

## Suunnitelmasta toteutukseen

Koko perheen laturetkellä oli ulkoilijoita yhteensä noin 400, joista kaikille avoimeen toimintaan osallistui 36. Näistä oli opiskelijoita 20, asiakkaita 8, henkilökohtaisia avustajia 4 ja muita avustajia 4. Jokaiseen ryhmään kuului avustettavan ja henkilökohtaisen avustajan lisäksi 3–7 opiskelijaa. Lisäksi mukana oli huoltoryhmä, joka kuljetti ensiapuvälineitä, varatoimintavälineitä sekä juotavaa.

Tapahtumapäivän aamuna asiakkaat saapuivat taksikyydillä retkireitin aloituspisteeseen. Opiskelijat, avustettavat ja henkilökohtaiset avustajat olivat jo etukäteen jaettu ryhmiin, ja jokaiselle avustettavalle oli valittu toimintaväline henkilökuvausten perusteella. Tarkan ennakkosuunnitelman ja järjestelyjen ansiosta siirtyminen toimintavälineisiin ja ryhmien muodostuminen kävivät jouhevasti. Siirtymisen jälkeen taksi vei pyörätuolit suoraan Kaasmarkun koululle, jossa ruokailtaisiin retken jälkeen.

Retki koostui latuosuudesta, makkaranpaistosta puolimatkan tulilla, moottorikelkka-ajelusta taukopaikalta koululle ja ruokailusta koululla.

”Talviliikunnan riemu valtasi minut yllättävän voimakkaasti. Pyörätuolin käyttäjällä mahdollisuudet päästä luontoon liikkumaan ovat minimaaliset, varsinkin näin talvella. Meitä suosi sää. Aamun kohtalaisen lumisaateen jälkeen saimme nauttia kirkkaasta auringonpaisteesta. Kahden ja puolen kilometrin virkistävän hiihtoruepeaman päätteeksi oli laavulla tarjolla makkaraa, mehua ja hyvää seuraa.” (Koivunen 2013.)

Retken latuosuus sujui hyvin, juuri sataneen lumen aiheuttamasta ladun pehmeydestä huolimatta. Pehmeä alusta tekee toimintavälineellä liikkumisen raskaammaksi, mutta koska avustaja oli riittävästi, heidän oli

mahdollista vuorotella tehtäviä, jolloin kenellekään ei tullut kohtuuttoman suurta räsitystä. ”Etukäteen ajattelin latuosuuden jäävän liian lyhyeksi, mutta keliolosuhteet huomioon ottaen se osoittautui juuri sopivaksi. Tullessamme Puolimatkan tulille vallitsi siellä iloinen hyöriä, johon sulauduimme vaivatta mukaan.” (Niinisalo 2009, 29.)



Taukopaikalla lämmiteltiin ja syötiin retkievättä.



Taukopaikalta makkaranpaiston jälkeen retki jatkui moottorikelkan vetämällä reellä koululle. Moottorikelkka-ajelu pölyvässä lumessa oli itsessään myös hieno ja elämyksellinen kokemus niin asiakkaille kuin avustajillekin.



Paluumatkalla oli vauhdin hurmaa ja pölyvää lunta.

”Siirryimme vielä keittolounaalle Kaasmarkun koululle ja kyllä keitto maistuihin hyvältä, kun oli ensin kasvat-  
tanut nälkää raikkaassa talvi-ilmassa” (Koivunen 2013).

## Yhteenveto

Luonto on suomalaisille tärkeä liikuntaympäristö ja kaikilla pitäisi olla mahdollisuus nauttia siitä. Yhdenvertaisia mahdollisuuksia voidaan taata erilaisin toimintavälinein sekä ulkoilu- ja retkeilyalueiden hyvän suunnittelun ja toteutuksen avulla. Oikeanlaisten toimintavälineiden avulla mahdollistetaan liikuntarajoitteiselle pääsy luontoon, sinne, minne muutkin menevät ja mitä muutkin tekevät vuodenajasta ja kelistä riippumatta. Välineet mahdollistavat yhteisen harrastamisen tai vapaa-ajan vieton ja lisäksi niillä voi olla merkittävä sosiaalinen ja psyykinen merkitys unohtamatta ihmisten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. (Puranen 2009, 3.)

Tapahtuman järjestäjiltä ja retkeläisiltä saadun palautteen perusteella Kaasmarkussa maaliskuussa 2013 järjestetyllä kaikille avoimella laturetkellä elämyksellisyys toteutui kaikkien asiakkaiden osalta. Jokainen heistä olisi valmis osallistumaan uudelleen samankaltaiseen toimintaan tai kokeilemaan myös jotain muuta vastaavaa liikuntamuotoa. Myös henkilökohtaiset avustajat olisivat valmiita osallistumaan uudelleen tällaiseen toimintaan ja olivat tyytyväisiä voidessaan olla mukana tuottamassa liikunnallisia elämyksiä liikuntarajoitteisille. Opiskelijoiden palautteet olivat pääsääntöisesti myönteisiä ja niistä käy ilmi, että myös he kokivat retkipäivän antoisaksi ja tärkeäksi. Opiskelijat kokivat retkeen liittyneen toimintavälinekoulutuksen ja tapahtumapäivän antaneen heille tietoutta ja rohkeutta käyttää erilaisia toimintavälineitä myös työelämässään.

Koko perheen laturetken järjestäjien palautteesta puolestaan käy ilmi, että he kokivat saaneensa ryhmän osallistumisesta lisäarvoa omalle tapahtumalleen ja asennoituvansa eri tavalla esteettömyyteen. He olivat myös halukkaita jatkamaan yhteistyötä. Yhteenvedona voidaan todeta, että kaikille avoimia tapahtumia järjestämällä voidaan edistää laaja-alaista esteettömyyttä ja esteettömyystietoisuutta niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta.

”Toivottavasti vastaavanlaisia tilaisuuksia tarjoutuu jatkossakin ja suosittelen rohkeasti muitakin liikuntaesteisiä kokeilemaan asioita, joiden toimivuutta ei heti tule ajatelleeksi” (Koivunen 2013).

---

**Tarja Niinisalo**, sosionomi (AMK), teki opinnäytetyönsä Kaasmarkun kaikille avoimesta laturetkestä.

**Riikka Tupala**, fysioterapeutti (AMK), työskentelee projektityöntekijänä Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistävässä hankkeissa.

---

## Lähteet

Niinisalo, T. 2013. Kaikille avoin laturetki. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013060412829>.

Puranen, T. 2009. ”Uudestaan” – Toimintavälineiden mahdollisuuksia. Raportti käyttäjien kokemuksista. Viitattu 12.3.2014. <http://www.malike.fi/media/Malike/uudestaan1.pdf>.

Koivunen, I. 2013. Lukutoukka ladulla. Satakunnan Työ. 7.3.2013.

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Kaikille avoin tapahtuma kehittää jokaisen osallistujan tietoisuutta esteettömydestä.
- Tapahtuma-alueen/reitin valokuvaaminen etukäteen helpottaa osallistujien orientoitumista tulevaan tapahtumaan.
- Varmista, että avustajia on riittävästi, jotta hekin voivat levätä välillä.
- Arvioi riskit etukäteen ja varaudu niihin.
- Hanki tarvittava erityisosaaminen.
- Pyydä kirjallisesti tieto osallistujien taustoista (esimerkiksi lääkitys, erityisruokavaliot, terveysongelmat, apuvälineet, toimintakyky, liikuntatausta).



# Liikuntaleirin kehittäminen esteettömyyden näkökulmasta

Henna Aarnio

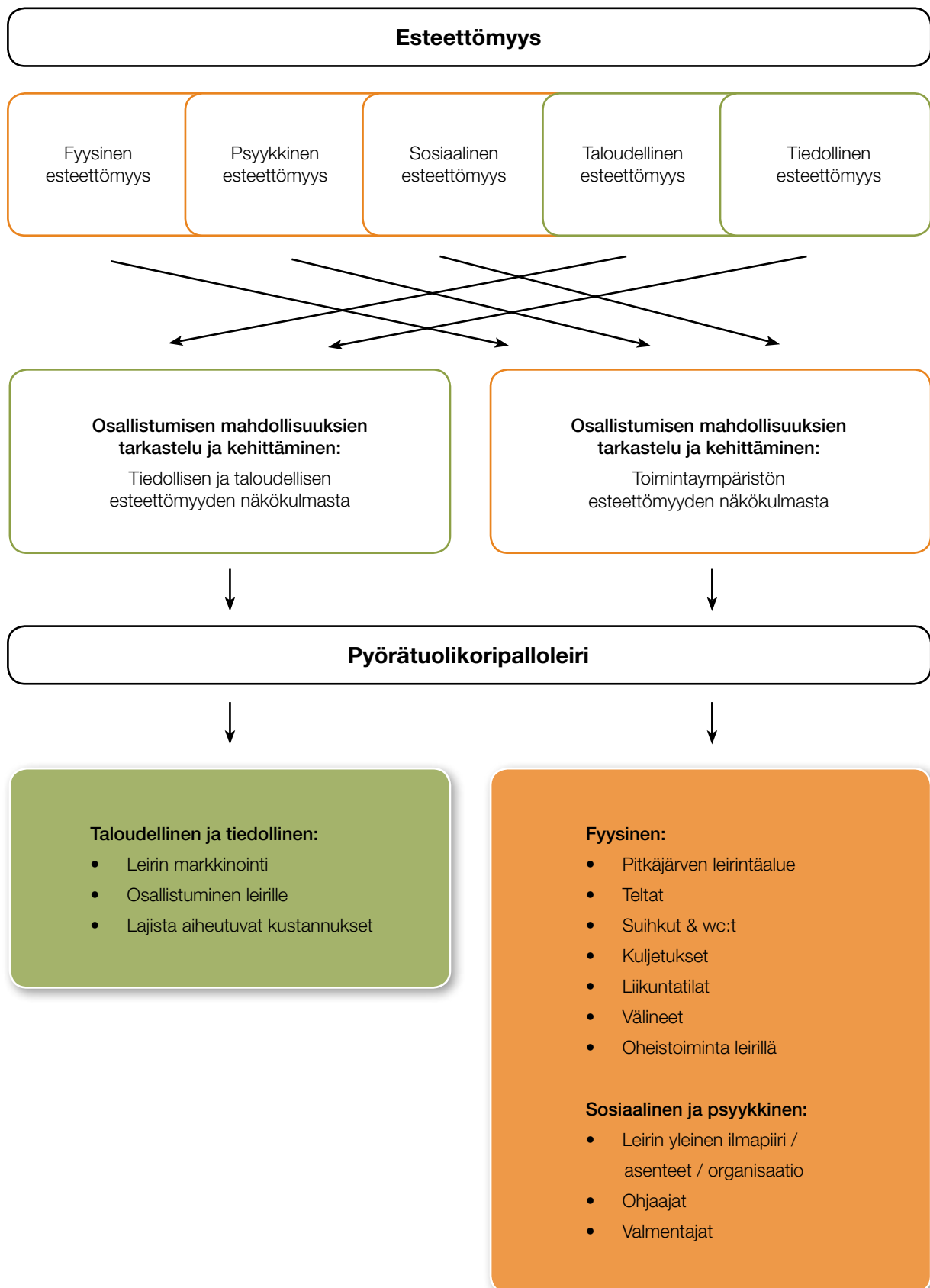
*Artikkeli perustuu tekemääni opinnäytetyöhön ”’Kunpa joku vetäis tänne asfaltin’ – pyörätuolikoripallolajileirin kehittäminen Pitkis-Sport -leirillä esteettömyyden näkökulmasta”. Suurleireille, kuten Pitkis-Sport, voidaan pienillä muutoksilla tuoda mukaan myös erityistarpeita vaativille lapsille ja nuorille soveltuvaa toimintaa, kuten pyörätuolikoripallolajileiri.*

Pitkis-Sport -leiri järjestetään joka vuosi heinäkuun ensimmäisellä viikolla Satakunnassa Kokemäen Pitkäjärven leirintäalueella. Pitkis-Sport -leiri koostuu yli 40 lajileiristä. Leiri on tarkoitettu pääosin 7–14-vuotiaille lapsille ja nuorille. Leirille osallistuu vuosittain noin 1500 leiriläistä ja 200 ohjaajaa/muuta henkilökuntaa, ja määrät ovat koko ajan kasvussa.

Pitkis-Sport -leirillä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten on mahdollista osallistua pyörätuolikoripallolajileiriin, futuurileiriin sekä melontaan, jalkapalloon tai judoon. Näillä leireillä pystytään ottamaan nuorten erityistarpeet huomioon. Futuurileiri on erityistä tukea tarvitseville nuorille tarkoitettu leiri, joka järjestetään yhteistyössä Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK), Porin kaupungin vapaa-aikaviraston ja Suomen vammaisurheilu- ja liikunta (VAU) ry:n kanssa. (Pitkis-Sport www-sivut 2013).

Jotta tapahtumista voidaan tehdä kaikille avoimia, on otettava huomioon kaikki esteettömyyden alakäsitteet: sosiaalinen, psyykinen, fyysinen, taloudellinen ja tiedollinen esteettömyys. Opinnäytetyötä tehdessäni jaoin tutkittavat asiat kahteen pääalueeseen osallistumisen mahdollisuuksien tarkastelun ja kehittämisen suhteen: yhtäältä tarkastelin toimintaympäristöä ja toisaalta tiedollista ja taloudellista esteettömyyttä. Toimintaympäristön näkökulma pitää sisällään varsinaisen toiminnan leirillä sekä liikkumisen ja toimimisen leirintäalueella. Tiedollisen ja taloudellisen esteettömyyden tarkastelulla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, miten tapahtumaa on markkinoitu ja mitä leirin maksu kattaa ja onko se kohtuullinen ja tavoitettavissa.

Kuvioon 1 olen koonnut yhteenvedon opinnäytetyöstäni. Kuviossa näkyvät tarkastelunäkökulmien yhteydet opinnäytetyön tavoitteisiin – tulokset on jaoteltu tavoitteiden pohjalta. Kuviossa jaotellaan myös tarkemmin, mitkä konkreettiset asiat kuuluvat tiedolliseen ja taloudelliseen esteettömyyteen ja mitkä fyysiseen ja sosiaaliseen sekä psyykkiseen esteettömyyteen.



Kuvio 1. Toimintaympäristön tarkastelu.

## Leirin toimintaympäristön esteettömyys

Toimintaympäristön näkökulmasta pitää pohtia esimerkiksi leirialueen soveltuvuutta pyörätuolilla kulkemiseen, ja sitä, minkälaiset tilat leirillä on suihkussa käymiseen, syömiseen, nukkumiseen sekä yleensä alueella liikkumiseen. Pitkis-Sport -leirille tehtiin 2010 vuonna esteettömyyskartoitus, jonka perusteella alettiin ensin suunnitella futuurileiriä ja sen jälkeen pyörätuolikoripallolajileiriä.

Kokemäen Pitkäjärven leirintäalueella maasto on pääosin helppokulkuista, joten pyörätuolilla liikkuminen on suhteellisen helppoa. Leirintäalueella on mahdollisuus yöpyä sekä sisätiloissa että teltoissa. Pitkis-Sportilla nuoret ja ohjaajat nukkuvat pääosin teltoissa. Pyörätuolikoripalloseleiriin on hankittu Porin kaupungin vapaa-aikavirastolta puolijoukkueetelta. Puolijoukkueeteltan suu on matala, joten pyörätuolilla ei pääse kelaamaan telttaan sisälle, vaan pyörätuolista joutuu tulemaan ensin pois ja vasta sitten voi ryömiä tai kontata telttaan. Teltan suulle laitettiin vuoden 2013 leirille matto suojaamaan telttaan menevien leiriläisten ja ohjaajien vaatteita. Vuoden 2014 pyörätuolikoripallolajileiriin on tarkoitus saada puolijoukkueeteltan sijaan komentoteltta. Se on korkeampi, joten sinne mahtuu kelaamaan pyörätuolilla. Pyörätuolit voidaan mahdollisesti pitää yöt teltassa, niin että ne pysyvät kuivina sateen sattuessa. Vuosina 2012 ja 2013 pyörätuolit säilytettiin pressun alla teltan ulkopuolella.

Wc- ja suihkutilat ovat Pitkäjärven leirintäalueella hyvät pyörätuolilla liikkujille, mutta leirintäalueen inva-wc:t sijaitsivat noin 150 metrin päässä pyörätuolikoripallolajileirin leirintäalueesta. Siirrettävien inva-wc:iden (inva-bajamajojen) mahdollisuutta selvitettiin, jotta pyörätuolikoripalloseleirin läheisyyteen olisi tullut tällainen wc-yksikkö, mutta sen käyttöaste suhteutettuna leiriläisten määrään olisi ollut liian pieni.

Pitkis-Sport -leirillä pyörätuolikoripallolajiharjoitukset olivat pääsääntöisesti ulkotenniskentällä. Alusta ulkotenniskentässä on kovamuovimattoa, joka ei ole optimiharjoittelualusta pyörätuolikoripallosele. Tämä ei kuitenkaan haitannut harjoituksia. Osa harjoituksista järjestettiin koulun salissa kauempana leiristä, jolloin harjoituspaikalle mentiin linja-autolla. Linja-autoksi on varattava matalalattialinja-auto, jotta sen sisälle pääsee pyörätuolilla.

Pitkis-Sport -leirin pyörätuolikoripallolajileiriläisille järjestettiin leirillä erilaisia oheistoimintoja: melonta kaja-keilla, judo, kirkkovenesoutu, pyörätuolirugby, kelkkakiekko ja seinäkiipeily. Erilaisten lajien kokeileminen onnistui leirillä hyvin; nuoret uskalsivat kokeilla omia rajojaan, kun heille annettiin siihen mahdollisuus.

## Leirin tiedollinen ja taloudellinen esteettömyys

Leirin ja tapahtuminen markkinoimisella on suuri merkitys osallistujamääriin. Pyörätuolikoripallolajileiriä markkinoitiin internetissä eri www-sivuilla. Tiedon pitää olla selkeästi ja helposti esillä, jotta ihmiset löytävät kaiken tarvitsemansa tiedon. Markkinoinnissa on mietittävä miten saadaan tavoitettua haluttua kohderyhmää. Pyörätuolikoripalloseleirin markkinointiin nousi kehitysidea: leiriä voi markkinoida seurojen valmentajille, jotka voisivat markkinoida tapahtumaa valmennettavilleen.

Leirin hinta ei saa nousta liian korkeaksi, jotta kaikkien halukkaiden olisi mahdollista osallistua leirille. Yhteistyökumppaneiden avulla voi olla mahdollisuus saada kuluja pienemmäksi. Esimerkiksi pyörätuolikoripalloseleirille saatiin pelituolit VAU ry:n kautta ilmaiseksi.

## Sosiaalisen esteettömyyden merkitys leirillä

Muiden leirien leiriläiset aluksi kummastelivat ja hämmästelivät pyörätuolilla liikkuvia leiriläisiä, mutta ensimmäisenkään leirin loppuviikosta kukaan ei enää kiinnittänyt erityistä huomiota erilailla liikkuviin pyörätuolikoripallolajileiriläisiin. Mahdollistamalla kaikkien osallistuminen tapahtumiin kumotaan ennakkoluuloja erilaisista ihmisistä. Vuonna 2012, kun pyörätuolikoripallo oli ensimmäistä kertaa lajina leirillä, muutama muun lajin nuori käveli pyörätuolikoripallolajileirin ohi todeten: ”Tää on kyllä ’coolein’ leiri Pitkiksellä!”.

Kun toiminnasta ja toimintaympäristöstä muokataan esteettömiä, palvelee se kaikkia alueella liikkuja. Pienillä muutoksilla voidaan antaa kaikille mahdollisuus osallistua itseä kiinnostaviin tapahtumiin.

---

**Henna Aarnio**, sosionomi (AMK), on valmistunut Satakunnan ammattikorkeakoulusta vuonna 2013. Artikkelin pohjautuu hänen opinnäytetyöhönsä ”Kunpa joku vetäis tänne asfaltin” – Pyörätuolikoripallolajileirin kehittäminen esteettömyyden näkökulmasta.

---

## Lähteet

Aarnio, H. 2013. ”Kunpa joku vetäis tänne asfaltin” - Pyörätuolikoripallolajileirin kehittäminen esteettömyyden näkökulmasta. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013120219397>.

Pitkis-Sport www- sivut 2013. Viitattu 9.11.2013. <http://www.pitkissport.net/leirinetti.html>.

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Yhteistyö eri organisaatioiden kanssa parantaa tapahtuman tasoa – kaikkien ei tarvitse osata kaikkea.
- Yhteistyö parantaa myös markkinoinnin tehoa.
- Taloudellinen yhteistyö saattaa mahdollistaa edullisemmat osallistumismaksut.
- Kaikille tarkoitetut tapahtumat parantavat jokaisen osallistujan esteettömyystietoisuutta.
- Yli yön järjestettävissä tapahtumissa oheispalvelujen välttämättömyys korostuu – niiden on oltava esteettömästi käytettäviä.
- Leiriolosuhteissa säilytä apu- ja toimintavälineet sään suojassa esimerkiksi teltassa.
- Varmista, että kulkuneuvot ovat esteettömästi käytettäviä.





# ”Meidän näköine leiri” aikuisten kehitysvammaisten omatoimisuuden tukijana

Marja Timgren Olsen ja Kati Karinharju

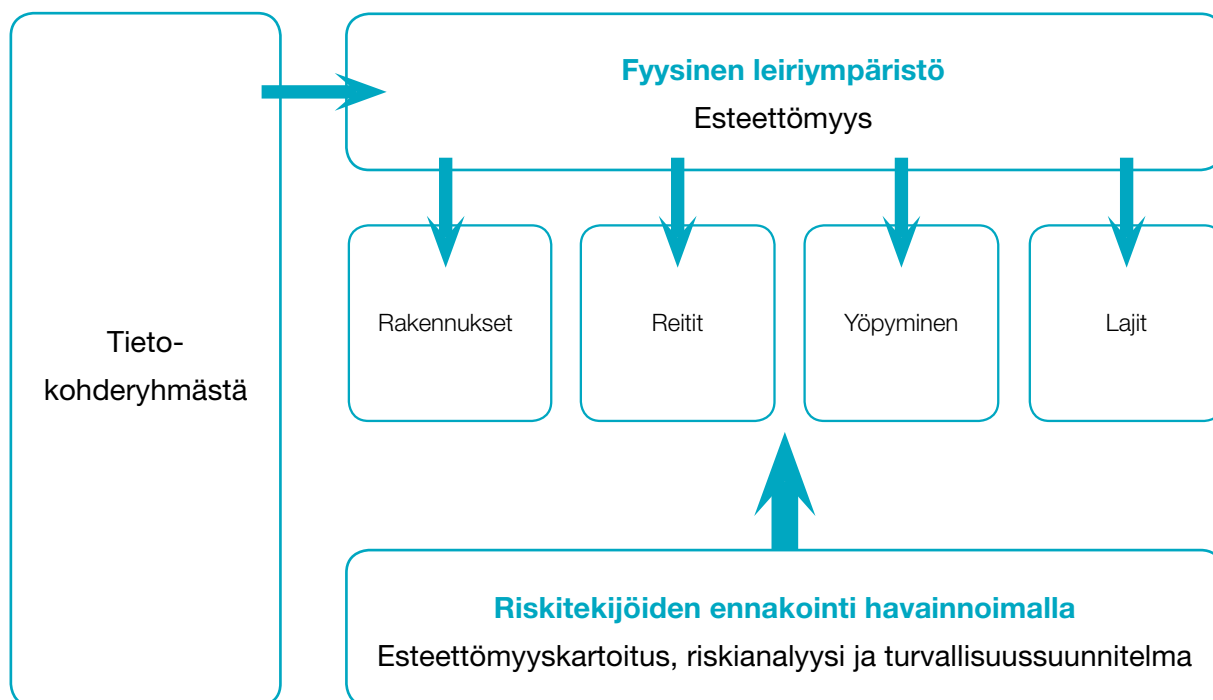
*Tässä artikkelissa kerromme Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) hoitotyön opiskelijan Marja Timgrenin projektista, jossa suunniteltiin ja toteutettiin leiri yhdessä aikuisten kehitysvammaisten kanssa. Tavoitteenamme on esitellä sitä, miten kaikille avoimella toiminnalla voidaan edistää tukea tarvitsevien aikuisten osallistumista yleisesti tarjolla oleviin palveluihin.*

Artikkelissa esiteltävä kaikille avoin toiminta toteutui viikonlopun mittaisen leirin muodossa. Projekti oli osa opinnäytetyötä, jonka tavoitteena oli toteuttaa leiri asiakaslähtöisesti ja samalla tukea aikuisten kehitysvammaisten omatoimisuutta prosessin aikana parantamalla heidän tietoisuuttaan eri vapaa-ajanviettomahdollisuuksista ja kannustamalla meitä erilaisten toimintojen ja harrastusten pariin omatoimisesti. Leiri toteutettiin kesällä 2011 ja sitä alettiin suunnitella yhdessä asiakkaiden kanssa jo hyvissä ajoin leiriä edeltävänä keväänä. (Timgren 2011.)



Melontaa merellä.

Pyrkimyksenä oli noudattaa vammaispalvelulain ideaa ja edistää tarvitsevien yksilöiden tasavertaista osallistumista yhteiskunnan palveluihin (Vammaispalvelulaki 1987). Asiakaslähtöisyyden ja omatoimisuuden tukemisen taustalla sovellettiin Kanadan toiminnallisen suoriutumisen mallia (Canadian Model of Occupational Performance), jonka lähtökohdina on kolme tärkeää osatekijää: henkilö, toiminta ja ympäristö. (Law, Polatajko, Babtiste & Townsend 1997, 33.) Kuvio 1 havainnollistaa miten mallia sovellettiin osana leirin suunnittelua ja toteutusta.

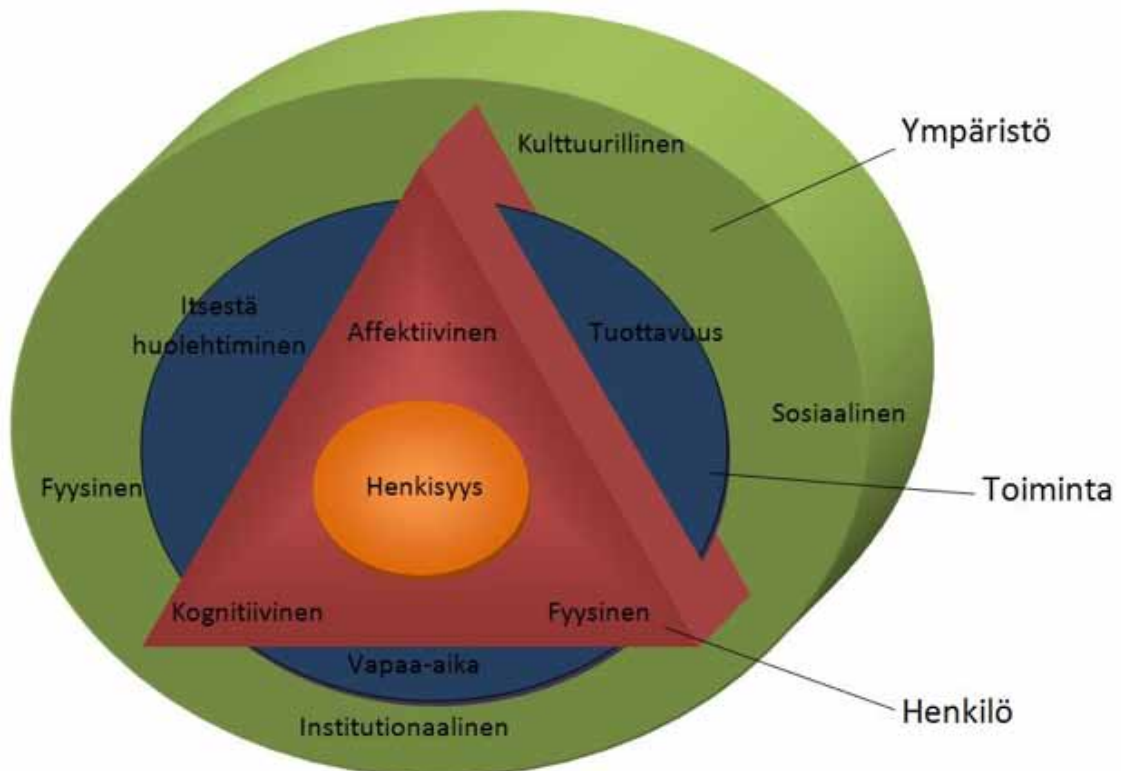


Kuvio 1. Leirin suunnittelun ja toteutuksen lähtökodot Kanadan toiminnallisen suorituksen mallia soveltaen.

Tässä projektissa henkilöitä ovat aikuiset kehitysvammaiset, joiden yksilölliset tarpeet (tieto kohderyhmästä) tuli huomioida suhteessa leiriympäristöön (fyysinen leiriympäristö) sekä siellä tapahtuviin toimintoihin. Näiden kolmen osatekijän opastamina leirille tehtiin turvallisuussuunnitelma ja riskikartoitus sekä hoitosuunnitelmat jokaisesta leiriläisestä (riskitekijöiden ennakointi havainnoimalla). Huolellisella turvallisuussuunnitelmalla voidaan edistää turvallisuutta sekä varmistaa ohjaajan ripeä toiminta onnettomuuden sattuessa.

## Kanadan toiminnallisen suoriutumisen malli asiakaslähtöisen leirin lähtökohtana

Kanadan toiminnallisen suoriutumisen malli antoi projektille hyvän teoreettisen viitekehyksen tarkastella leirin toimintaa asiakaslähtöisyyden ja omatoimisuuden näkökulmista. Mallin kolme osatekijää henkilö, toiminta ja ympäristö toimivat dynaamisessa vuorovaikutuksessa keskenään (Kuvio 2).



Kuvio 2. Kanadan toiminnallisen suoriutumisen malli mukautettuna (Law ym. 1997, 32; mukailut Timgren 2011).

Kun yhdessä tekijässä tapahtuu muutos, se vaikuttaa myös muihin (Law ym. 1997, 33). Mallissa ihminen on kuvattu affektiivisena, kognitiivisena ja fyysisenä kokonaisuutena kuvion keskellä, mikä symboloi asiakaslähtöistä lähestymistapaa. Kuvion ytimenä on henkisyys, joka ilmaisee ihmisen ainutlaatuisuutta. Henkisyiden avulla kyetään ymmärtämään, mitä eri toiminat merkitsevät ihmiselle. Mallissa toiminta on ryhmitetty itsensä huolehtimiseen, tuottavuuteen ja vapaa-aikaan. Ympäristö taas nähdään kokonaisuutena, joka koostuu fyysisestä, institutionaalisesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta osa-alueesta. (Law ym. 1997, 31; Polatajko, Davis, Stewart, Cantin, Amoroso, Purdie & Zimmermann 2007, 23.)

## Turvallisuussuunnitelma ja riskikartoitus osana asiakaslähtöistä leiriä

Leiriympäristön soveltuvuus suhteessa osallistujien tarpeisiin selvitettiin etukäteen kartoittamalla leiriympäristön esteettömyyttä (Taulukko 1). Lisäksi leiriläisten kanssa käytiin läpi turvalliseen ympäristöön liittyvät asiat ennen leiriä ja esteetön saapuminen leirille varmistettiin suunnittelemalla aikataulut ja tulotapa tarkasti. Perinteisten leiriaktiviteettien kuten pelailun, uimisen ja leirinuotion lisäksi leirin ohjelmaan sisältyi myös purjehdusta, golfia ja melontaa.

Taulukko 1. Leiriympäristön esteettömyydessä huomioitavat asiat.

Leirin esteettömyydessä huomioitavat asiat	Leirintäkeskuksen majoitusalue	Golf-keskus	Purjehdus/satama	Melontauiminen
<b>Liikunta- ja muut toimintapaikat</b>				
Mahdollisuus varjoisaan paikkaan	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
<b>Wc- ja peseytymistilat</b>				
Wc-tilat sijaitsevat riittävän lähellä (max. 5–10 min)	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Wc:t on merkitty selkeästi	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä
Tilat ovat siistit	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Peseytymistilojen yhteydessä on pukuhuoneet	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Pukuhuoneissa on penkkejä ja naulakoita	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
<b>Välimatkat</b>				
Välimatkat suorituspaikalta toiselle ovat kohtuulliset	Lajista toiseen tulee siirtyä autolla, muuten siirtymiset onnistuvat kävellen			
Reitit ovat esteettömät	Kyllä Reitit ovat turvalliset ja ne on opastettu hyvin	Kyllä	Kyllä	Kyllä
<b>Ruokailutilat</b>				
Ruokailutiloihin pääsee esteettömästi	Kyllä	Ei / sisällä kierreportaat. Terassilla maasto tasaista. Lautasen, ruokailuvälineiden ja lasien kantamiseen on tarjottimia Ruokalista on kaikkien luettavissa	Ei/ portaat	---
Allergiat ja muut erityistarpeet huomioidaan etukäteen	Ei / Itse huolehdittava	Ei / Itse huolehdittava	Ei / Itse huolehdittava	---
<b>Turvallisuussuunnitelma laadittu</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Kyllä</b>	<b>Kyllä</b>

Leiriä suunniteltaessa oli tärkeää huomioida myös siihen liittyvät riskit. Tässä projektissa leiriin liittyviä riskejä olivat 1) tapahtuman organisointiin ja yleisiin järjestelyihin liittyvät riskit sekä 2) itse toimintaympäristöstä ja aktiviteeteista syntyvät turvallisuuteen liittyvät riskit. Tapahtuman organisointiin ja yleisiin järjestelyihin liittyviin riskeihin varauduttiin kiinnittämällä erityisesti huomiota aikatauluihin, osallistujien katoon ja projektin vaativuuteen. Jos aikataulu laaditaan liian tiukaksi, työn laatu saattaa heiketä ja tavoitteet saattavat jäädä saavuttamatta. Riskiin varauduttiin niin, että ensiksi tiedostettiin se, että aikataulu voi aina pettää. Riskin tiedostamatta jättäminen saattaa aiheuttaa epäonnistumisen tunteen ja stressiä tekijälle. Sitten riski minimoitiin hyvällä etukäteissuunnittelulla. Oli tärkeää myös huomioida, että ryhmää ei muodostukaan tai ryhmä on oletettua pienempi. Sen vuoksi halukkaita alettiin kysellä jo aikaisessa vaiheessa, jotta tältä vältyttäisiin. Myös se, että kaikki ryhmän jäsenet eivät lopulta osallistuisikaan leirille jonkin esteen vuoksi, oli tärkeää huomioida.

Itse toimintaympäristöstä ja aktiviteeteista syntyvät turvallisuuteen liittyvät riskit kartoitettiin etukäteen riskiarviointilomakkeella. Hyvänä esimerkkinä oli leirillä tapahtunut melonta merellä. Osallistajat eivät olleet uimataitoisia, jolloin melonta piti soveltaa sen mukaan: leirillä melottiin rannan läheisyydessä ja lisäksi arvioitiin tuulen suunta. Projektin työntekijä (Timgren) pyrki etukäteen huomiomaan myös asiakkaisiin vaikuttavat ulkoiset (esim. auringonpistos) ja sisäiset riskit (esim. pelkotilat). Riskit koottiin taulukkaan, jossa on eritelty niiden vakavuus, esiintymisen todennäköisyys, riskikerroin ja tarvittavat toimenpiteet. Vakavuus, esiintymisen todennäköisyys ja riskikerroin on arvioitu lukemilla yhdestä kolmeen, jossa yksi tarkoittaa vähäistä vakavuutta tai epätodennäköisyyttä. Kaksi tarkoittaa haitallisuutta tai mahdollisuutta ja kolme tarkoittaa vakavaa tai sitä, että esiintyminen on todennäköistä. Leiriin liittyvät riskit ja niihin varautuminen on kuvattuna taulukossa 2.

Taulukko 2. Leiriin liittyvät riskit ja niihin varautuminen.

Riski	Vakavuus	Esiintymisen todennäköisyys	Riskikerroin	Toimenpiteet
Auringonpistos	1	1	1	Ohjeistaminen ja valvominen, päähineiden päähineiden käyttö, juominen, varjossa oleminen
Auringon aiheuttamat vauriot iholla	1	2	2	Ohjeistaminen, aurinkovoiteet, vaatetus ja varjossa oleminen
Aivotärähdys	1, 2, 3	2	1, 2, 3	Ohjeistaminen ja varovaisuus golfissa ja purjehduksessa
Eksyminen	1	1	1	Alueelta poistuminen ilman lupaa on kielletty
Hukkuminen	3	1	3	Ohjeistaminen ja valvominen, pelastusliivien oikeaoppinen käyttö melonnassa ja purjehduksessa, ensiaputaidot
Hyttysen ja ampiaisen pistot allergiselle	2	1	2	Varominen
Kaatuminen	1,2,3	1	1,2,3	Varominen
Kallovamma	2, 3	2	2, 3	Ohjeistaminen ja varovaisuus goffissa ja purjehduksessa
Liikenneonnettomuudet	1, 2, 3	1	1, 2, 3	EA-taidot, ohjeistus, valvonta, varovaisuus
Murtumat	1 ja 2	1	1 ja 2	Varovaisuus, ennakointi

## ”Se oli meidän näköne leiri!”

Koska projektin tarkoituksena oli edistää asiakaslähtöisyyden avulla osallistujien omatoimisuutta, leiri suunniteltiin ja toteutettiin kokonaan yhdessä ryhmän kanssa. Ideana oli, että osallistujat tekevät mahdollisimman paljon asioita itsenäisesti ennen leiriä ja leirin aikana. Ennen leiriä osallistujat muun muassa tekivät itse kauppalistan leirin ruokatarvikkeista sekä kävivät kaupassa yhdessä leiristä vastaavan opiskelijan kanssa. Lisäksi he suunnittelivat oman saapumisensa leirialueelle julkista kulkuneuvoa käyttäen sekä kirjasivat ylös toiveitaan leirillä toteutettavista aktiviteeteista ja lajeista, joiden pohjalta laadittiin leirin ohjelmarunko. Leirin aikana osallistujien tehtävänä oli huolehtia majoituspaikan avaimista sekä suoriutua itsenäisesti sänkyjen petaamisesta ja ruoanlaitosta mökeissä ja leirinuotiolla.

Kokonaisuudessaan projekti oli vaativa, laaja ja vastuullinen. Siihen vaadittiin laaja-alaista tietämystä erityistukea tarvitsevista ihmisistä, leiriympäristön kartoittamista sekä johtamistaitoja. Projektin aikana huomattiin, että kun toiminta on asiakaslähtöistä, sen toteuttaminen oli asiakkaiden mielestä mieluisaa. Samalla se motivoi heitä toimimaan omatoimisesti sekä tuotti onnistumisen elämyksiä. Kun asiakkaan tarpeet ja toiveet otettiin alkuvaiheessa huomioon ja kartoitettiin asiakkaan voimavarat, pystyttiin tukemaan asiakkaan omatoimisuutta koko prosessin aikana.

Osallistujien mukaan leiri oli onnistunut. Heistä oli mieluisaa saada osallistua suunnitteluun ja kertoa toiveitaan leiriä varten. Kuten eräs osallistujista totesi leirin loppuksi: ”Se oli meidän näköne leiri!”

---

**Marja Rosario Timgren Olsen**, sairaanhoitaja (AMK), teki SAMKin hoitotyön koulutusohjelmassa opinäytetyön ”Meidän näköne leiri” – aikuisen kehitysvammaisten omatoimisuuden tukeminen. Työn ideana oli nähdä ihminen holistisesti sekä ymmärtää, miten eri tekijät vaikuttavat ihmiseen ja sitä kautta tukea ihmisen omatoimisuutta.

**Kati Karinharju** (LitM) on Satakunnan ammattikorkeakoulun lehtori ja Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän vetäjä.

---

## Lähteet

Law, M., Polatajko, H., Babtiste, S. & Townsend, E. 1997. Core Concepts of Occupational Therapy. Teoksessa Enabling Occupation: An Occupational Therapy Perspective. Townsend, E. (toim.) CAOT Publications. Ottawa, 29–56.

Polatajko, H., Davis, J., Stewart, D., Cantin, N., Amoroso, B., Purdie, L. & Zimmermann, D. 2007. Specifying the domain of concern: Occupation as core. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. (toim.) Enabling occupation. An occupational therapy perspective. Enabling occupation II: Advancing 68 an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE, 14–36.

Timgren, M. 2011. ”Meidän näköne leiri” – aikuisen kehitysvammaisen omatoimisuuden tukeminen. Hoitotyön koulutusohjelman opinäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Viitattu 15.5.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011121618711>.

Vammaispalvelulaki. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. 1987. L 3.4.1987/380 Viitattu 8.8.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>.

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Tapahtuma muodostuu osallistujista, fyysisestä ympäristöstä ja toiminnoista. Yhden osa-alueen muutokset vaikuttavat muihin osa-alueisiin.
- Arvioi ympäristön soveltuvuus suhteessa kohde-ryhmään ja toimintoihin.
- Tee riskikartoitus.
- Suunnittele aikataulu ja tulotapa.
- Suunnittele tapahtuma yhdessä osallistujien kanssa.



# Kokemukseen perustuvan esteettömyystietoisuuden edistäminen – esimerkkinä kaikille avoin golfkurssi

Sari Rimmistö

*Golfissa tavoitteena on pelata pallo aloituspaikalta reikään mahdollisimman vähillä lyönneillä. Täyteen kierrokseen sisältyy 18 reikää. Lajin säännöt ja etiketti määrittävät pelitavan tarkasti ja ta-soitusjärjestelmä mahdollistaa eritasoisten pelaajien tulosten vertailun. Peliympäristönä on golfkenttä, joka vaihtelevine maastoineen ja esteineen asettaa haasteita pelaajille. Lyöntitekniikkaa voi harjoitella niille erikseen suunnitelluilla harjoitusalueilla, joita löytyy jokaiselta golfklubilta sekä harjoituskeskuksista. Lisäksi golfklubit järjestävät kursseja eritasoisille pelaajille, jolloin pelaajilla on mahdollisuus ohjatusti tutustua lajiin tai kehittää lyöntitekniikkaansa. (Suomen Golfliitto ry:n www-sivut 2014.)*

Golf on todettu olevan pelaajien terveyttä edistävä urheilulaji, ja säännöiltään se mahdollistaa jokaisen pelaamisen riippumatta henkilökohtaisista ominaisuuksista. Golf voi toimia vammaiselle henkilölle harrastuksena, toimintakyvyn harjoittamisena, terapiana tai kilpaurheiluna. Golfissa kanssakäyminen muiden pelaajien kanssa on tärkeä osa lajia eli pelaaminen sisältää sosiaalisen ja psyykkisen ulottuvuuden fyysisen suorituksen lisäksi. (Matikka 2007, 3, 5.)

## Esteettömyystietoisuus ja sen edistäminen käytännössä

Yhteisöjen toimintojen esteettömyys riippuu esteettömyystietoisuuden tasosta. Yksilötasolla tietoisuuden lisääntymistä voidaan kuvata prosessina, jossa motivaatio toimii katalysaattorina. Tietoisuuden lisääntyminen kehittää parhaassa tapauksessa niin yksilöä kuin yhteisöä, jossa yksilö toimii. Yhteisön kehittymisen edellytyksenä voidaan pitää yhteisön jäsenten sitoutumista toimintatapojen kehittämiseen, tiedon saatavuuteen yksilötasolla, tiedonsiirtoa yhteisön jäsenten kesken sekä muutokseen kannustavaa ilmapiiriä. Ihanne-tilanteessa koko yhteisön tietoisuus kasvaa, ja sitä kautta yhteisö kehittää toimintatapojaan ja strategioitaan kohti esteettömämpää toimintaa. (Pietilä 2008, 25.)

## Käytännön kokemukset golfkurssin vaikutuksista

Vuonna 2011 Porissa järjestetyn kaikille avoimen golfkurssin yhteydessä kerättiin tietoa järjestäjäosapuolen kokemuksista esteettömyydestä ja esteettömyystietoisuudesta. Golfkurssi järjestettiin osana Satakunnan ammattikorkeakoulun Sataesteetön-projektia. Tavoitteena oli selvittää, lisääkö kaikille avoimen toiminnan järjestäminen esteettömyystietoisuutta sekä mitkä tekijät vaikuttavat tasa-arvoisiin osallistumismahdollisuuksiin. Selvitys toteutettiin fysioterapian opinnäytetyönä. (Rimmistö 2012.)

Golf urheilulajina asettaa tiettyjä haasteita esteettömyydelle. Hiekka- ja vesiesteiden rakenteet, korkeuserot ja väyläpituudet voivat vaikuttaa yksilön mahdollisuuksiin pelata täysipainoisesti. Esteettömyystietoisuuden kautta fyysisen ympäristön haasteisiin oli vastattu vapauttamalla golfauton käyttö kaikille sitä tarvitseville. Aiemmin golfauton käyttöön oli vaadittu lääkärintodistusta, mutta tämä koettiin erityisesti seniorijäseniä syrjivänä käytäntönä. Toisaalta selvityksessä kävi ilmi, että fyysiseen esteettömyyteen panostamisen ajateltiin olevan taloudellisesti pois muista investoinneista. Tämä osoittaa esteettömyyden konseptin ymmärtämisen jääneen melko pinnalliselle tasolle.



Kaikille avoimen toiminnan järjestäminen koettiin kokonaisuudessaan positiivisena kokemuksena sekä järjestävän osapuolen että golfklubin muiden käyttäjien keskuudessa. Toisaalta toiminnan järjestämisen koettiin vaativan voimakasta asiaan sitoutumista ja vastuunkantoa. Vähäinen kokemus soveltavan liikunnan ohjauksesta koettiin haasteeksi, ja kaikille avoimen toiminnan järjestäminen koettiin hyvin haastavaksi ilman alan ammattilaisten apua. Esteettömyystietoisuus oli selvästi lisääntynyt, mutta tietoisuus ei ollut riittävää toimintatapojen ja strategioiden muuttamiseksi. (Rimmistö 2012, 22–24, 29–33.)

## Vinkit jatsoon

Esteettömien ja kaikille avoimien tapahtumien ja toiminnan järjestäminen lisää väistämättä kaikkien osapuolien tietoisuutta asiasta. Merkityksellistä on, miten tietoisuuden lisäämistä käytetään hyväksi. Käytännön kokemukset tuovat konkreettisesti esille toimintatapojen kehitysalueita sekä lisäävät ymmärrystä esteettömyyskonseptista. Asiantuntijan apu suunnittelu- ja toteutusvaiheessa tukee tietotaidon kehittymistä ja toiminnan muuntelumahdollisuuksia voidaan kehittää moniammatillisesti. Tärkeää esteettömässä tapahtumatuotannossa on luoda selvä suunnitelma, tavoite ja keinot, sekä varmistaa, että jokainen toimintaan vaikuttava yksilö seisoo yhteisen tavoitteen takana.

Esteettömyyden edistämiseen vaikuttaa eniten asenneympäristö. Niin fyysisen kuin sosiaalisen ympäristön koetut esteet on mahdollista kiertää tai poistaa, jos asenne sen sallii. Esteetön tapahtumatuotanto mahdollistaa tasa-arvoisen kohtelun yksilöllisistä eroista riippumatta, ja kokemusten kautta esteettömyystietoisuutta voidaan levittää yhä laajemmalti. Viime kädessä kysymys on jokaisen oikeudesta tasa-arvoon niin yhteiskunnallisesti kuin yksilötasolla.

Esteettömän golfin mahdollistajan muistilista:

- Positiivinen asenne toimintaan
- Sitoutuminen kaikille avoimen toiminnan järjestämiseen
- Toiminnan tavoitteen määrittäminen ja siitä tiedottaminen
- Organisaation kaikkien jäsenten osallistuminen toimintaan
- Yhteistyökumppanien ja median hyödyntäminen
- Ammattilaisten tuki tarvittaessa
- Esteettömyyden ja turvallisuuden huomioiminen

---

**Sari Rimmistö** on koulutukseltaan tradenomi (AMK) ja fysioterapeutti (AMK), jolla on myös eläinfysioterapi-  
an täydennyskoulutus. Rimmistö toteutti fysioterapiaopintojen opinnäytetyönään Satakunnan ammattikor-  
keakoulussa selvityksen esteettömyystietoisuuden lisäämisestä kaikille avoimen toiminnan kautta. Selvitys  
tehtiin Sataesteetön -projektissa 2011–2012.

---

## Lähteet

Matikka, L. 2007. Golf haastaa ja palkitsee. Kartoitus vammaisten ja pitkäaikaissairaiden pelaajien golfin harrastamisesta. Viitattu 23.3.2014. [http://monk.webholder.net/~suomenhc/wp-content/uploads/2012/03/HCP\\_22042007\\_vammaisgolf\\_raportti.doc](http://monk.webholder.net/~suomenhc/wp-content/uploads/2012/03/HCP_22042007_vammaisgolf_raportti.doc)

Pietilä, P. 2008. Liikkumisen esteistä ajan hallintaan. Esteettömyyden hyvät käytännöt ja kovat kokemukset korkeasteen oppilaitoksissa. ESOK-hanke. Viitattu 17.3.2014. <http://esok.jyu.fi/kaytannot/hkraportti.pdf/>

Rimmistö, S. 2012. Activities for All – Increasing Accessibility Awareness through Golf. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.3.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201202162239>

Suomen Golfliitto ry:n www-sivut. 2014. Viitattu 23.3.2014 <https://www.golf.fi/>

# HUOMIOI

## AINAKIN NÄMÄ:

- Golf mahdollistaa eritasoisten pelaajien yhteisen pelaamisen.
- Määritä toiminnan tavoitteet ja tiedota siitä.
- Hyödynnä yhteistyökumppaneita ja mediaa.
- Hae ammattilaisten tukea tarvittaessa.



# Yhteenveto

Suvi Vuorsola

Julkaisun artikkelit nostavat esiin tärkeitä huomioitavia asioita esteettömyyden eri osa-alueilta. Tämä yhteenveto on kirjoitettu julkaisun artikkelien ja case-tekstien analyysin pohjalta. Fyysisen esteettömyyden hyvä taso on monelle edellytys tapahtumaan osallistumiseen. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat kuitenkin paljon muutakin kuin fyysisten olosuhteiden mahdollistama osallistuminen.

Tapahtuman esteettömyyden kehittämisen voi aloittaa tapahtuman esteettömyyskartoituksella, jossa kannattaa hyödyntää olemassa olevia esteettömyyden tarkastuslistoja. Toimiva tapahtumapaikka luo perustan esteettömyyden luomiselle. Jo valintavaiheessa on syytä huomioida tapahtumaympäristön esteettömyys eri sääolosuhteissa. Tällöin tapahtumaa varten ei tarvitse tehdä suuria muutostöitä. Esimerkiksi esteetön pysäköintialue lähellä sisäänkäyntiä ja esteettömät wc-tilat kuuluvat kaikkiin esteettömiin tapahtumiin. Joissain tilaisuuksissa katsomokorokkeet ovat välttämättömät aktiivisen osallistumisen kannalta. Tapahtuman hyvään fyysiseen esteettömyyteen kuuluvat selkeät opasteet ja aluekartat, tilaa selkeyttävä ja riittävä valaistus, kuvailutulkkaus, viittomakielinen tulkkaus, tekstitys sekä mahdollisuus induktiosilmukan käyttöön. Oheispalveluiden, kuten ruokailu-, pukeutumis- ja peseytymistilojen tai vaikkapa ravintolapalveluiden, esteettömyyden merkitys korostuu sitä enemmän mitä pitkäkestoisemmasta tapahtumasta on kyse. Koko päivän ja yön yli kestävässä tapahtumissa kaikkien palveluiden esteettömyys on välttämätöntä. Ulkoilmatapahtumassa varjoisaan paikkaan pääseminen lämpimänä kesäpäivänä on välttämätöntä lähes kaikille jo muutaman tunnin oleskelun aikana. Myös istuimia pitäisi riittää kaikille, jotka haluavat levähtää.

Esteettömyys huomioi kaikkien tarpeet ja tekee tapahtumasta tai palvelusta helposti saavutettavia. Palvelutarjonta on saavutettavaa, kun erilaiset ihmiset ja ihmisryhmät voivat sitä käyttää. Positiivinen erityiskohtelu on joskus välttämätöntä – ja siten sallittua – osallistumisen esteen poistajana. Tulevaan tapahtumaan orientoituminen etukäteen voi olla jollekulle tärkeää, joten on hyvä tarjota monipuolista etukäteistietoa tapahtumasta. Esteetön tapahtuma antaa positiivisten haasteiden myötä uusia kokemuksia sekä korvaamattomuuden ja itsensä ylittämisen tunteen. Jokaisen pitäisi voida osallistua tapahtumaan tarvitsemallaan määrällä avustusta ja avustajia. Lajit ja pelit, joissa eritasoiset osallistujat voivat pelata keskenään tasoituksen turvin (esimerkiksi golf) ovat hyvä maaperä esteettömyystietouden kehittämiseksi ja uusien kokemusten saamiselle yksilö- ja yhteisötasolla.

Osallistujien viihtyminen on jokaisen vastuulla. Kaikilla on oikeus esteettömyyteen ja hyvä asenne on avain esteettömyyden kehittämiseen. Henkilökunnan ja osallistujien asenne saattaa ratkaista esteettömyyden puutteita. Hyvä esteettömyysasenne edellyttää tietoa ja ymmärrystä. Tapahtuman esteettömyyden kehittäminen kannattaakin aloittaa työntekijöiden kouluttamisella. Tapahtuma, johon voi osallistua koko perheen voimin helpottaa monen osallistumispäätöstä. Esimerkiksi pienten lasten kanssa se edellyttää, etteivät tapahtumat ala tai kestä liian myöhään. Uusien kokemusten mahdollistaminen ja osallistujien aidon ilon näkeminen on erittäin palkitsevaa tapahtumajärjestäjille.

Tapahtuman ennakkomarkkinointi- ja tiedotusmateriaalin tulee sisältää kaikki oleellinen tieto tapahtumaa koskien. Kerro myös tapahtuman esteettömyydestä tai esteettömyyden puutteista. Selkeä ulkoasu ja hyvät väri- ja tummuuskontrastit helpottavat tekstin ja symbolien sisältämän viestin ymmärtämistä. Eri kielillä sekä selkokielellä tarjottu tieto mahdollistaa sen, että useammat ymmärtävät viestin. Ei-tekstimuodossa oleva tieto on välttämätöntä toisille, joten tarjoa tietoa tapahtumasta esimerkiksi kuva-, video- ja äänitallennemu-

dossa. Varmistu, että tapahtuman Internetsivuja voi selata ruudunlukuohjelmilla ja tarjoa tietoa tallennettuna eri tiedostomuodoissa (esimerkiksi word- ja pdf-muotoisina).

Kartta tapahtuma-alueesta on hyödyllinen jokaiselle, jolle alue ei ole entuudestaan tuttu. Tapahtumassa kaikki toiminnot sekä erilliset tapahtumat ja tapahtumapaikat kannattaa merkitä selvästi opastein. Esteettömien palveluiden yhteydessä käytä selkeyden vuoksi pyörätuolisymbolia eli ISA-tunnistetta. Tapahtuman henkilöstöllä tulisi olla yhtenäiset tunnistettavat asut, esimerkiksi tapahtuman t-paita, johon henkilökuntaan kuuluminen on merkitty erikseen.

Myös muutoksista on hyvä tiedottaa eri kanavien kautta. Tapahtumaan liittyvää markkinointia ja tiedotusta kannattaa suunnata omien kontaktien kautta erilaisille yhteisöille tai yhdistyksille. Yhteistyö tuo myös uutta osaamista.

Edullinen osallistumismaksu tekee tapahtumasta laajasti saavutettavan. Yhteistyöllä tapahtuman kustannuksia voi olla mahdollista pienentää ja sitä kautta osallistumismaksuja madaltaa. Myös oheispalveluiden on oltava hinnaltaan sopivia, jotta esteetön tapahtumakokemus onnistuu. Hinnoittelultaan esteettömässä tapahtumassa osallistujan henkilökohtainen avustaja tai tulkki osallistuu tapahtumaan ilman erillistä pääsymaksua.

Tapahtuma on lähtökohtaisesti turvallisempi, kun mahdolliset riskit on tunnistettu ja niihin on varauduttu. Parhaimmillaan turvallisuussuunnitelma toimii käsikirjoituksen tapaan. Turvallisuutta voidaan lisätä suhteuttamalla henkilökunnan määrä oikein osallistujien määrään. Tapahtuman riittävän väljä aikataulu ja pieni ryhmäkoko parantavat turvallisuutta ja antavat aikaa uuden kokemiselle. Turvallisuussuunnitelmaa voi hyödyntää tarkastuslistana sekä apuna vaikka tehtävänjaossa. Suunniteltu toiminta edellyttää myös vaarojen tiedostamista ja niiden esiintymisriskin pienentämistä.

**Tämän julkaisun tekstien toimittamiseen ja analyysiin perustuva fysioterapeutin (AMK) opinnäytetyö on löydettävissä seuraavin tiedoin:** Vuorsola, S. 2014. Best Practices How to Arrange Event for All. Experiences Narrated by Professionals. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014052910895>.

---

**Suvi Vuorsola**, KTK, fysioterapeutti (AMK), on toiminut Satakunnan ammattikorkeakoulussa 2013–2014 Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi -hankkeen projektityöntekijänä. Vuonna 2014 hän koordinoi fysioterapeutin opinnäytetyönään tämän julkaisun kaikille avoimien tapahtumien järjestämisestä.

---





**Esteettömyys edellä** -julkaisu esittelee kulttuuri- ja liikuntatapahtumia, joissa esteettömyys on huomioitu osana asiakaslähtöistä ja sosiaalisesti kestävästä tapahtumatuotantosta – mukana on erilaisia ja erikokoisia festivaaleja, retkiä, leirejä ja muita tapahtumia. Kirjoittajakunta koostuu kulttuuri- ja liikuntatapahtumien suunnittelijoista ja järjestäjistä, soveltavan liikunnan ja esteettömyyden ammattilaisista sekä varsinaisista tapahtumiin osallistuneista asiakkaista ja käyttäjäkunnan edustajista.

Kirjoittajien suositukset ja hyvät toimintatavat on nostettu esiin kunkin artikkelin lopussa "huomioi ainakin nämä" -luetteloon, jota voi hyödyntää esimerkiksi tarkistuslistana uuden tapahtuman suunnittelussa.

*Julkaisu on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän toimintaa. Lukuisten SAMKissa toteutettujen kaikille avoimien tapahtumien, projektien ja opinnäytetöiden myötä syntyi idea luoda julkaisu, joka kokoaa yhteen hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja esteettömien ja saavutettavien tapahtumien järjestämisestä.*